

KULTÚRA

ROČNÍK XXI. – č. 10

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

16. MÁJA 2018

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Existuje stará latinská sentencia "Senes bis pueri", teda "Starci dvakrát chlapi". Vyjadruje tragédiu slabosti a bezmocnosti, ale aj to, že ku skutočnej úprimnosti sa dostaneme väčšinou len dozrievaním, alebo odkvi-taním... Ako deti a juniori všeličo berieme tragicky a nevieme sa s tým zmieriť, naopak, ako starí a často po-hrdaní, ale napriek tomu spokojní ľudia, sa už dokážeme zmieriť s hocičím a prispôbiť sa hocičomu. Mladosť i staroba prinášajú aj veľa pozitívneho, na jednej strane vzruch a adrenalín, na druhej strane jasný pohľad na svoj život a na životy nielen ľudí okolo nás, ale aj tých pred nami, ba niekedy aj jasné vnímanie toho, čo môže prísť po nás.

Ale vyskytujú sa pritom aj veľké nebezpečenstvá a tak, ako je obyčajná hlúposť tvrdiť, že ženy a muži sú rovnakí, takisto je minimálne nerozumné dávať dieťaťu práva dospelého a plniť všetky jeho rozmary, dokonca mu predpisovať, v čom má neposlúchať.

Paradox je aj to, že čím viac vzrastá materiálny blahobyť, tým sú početnejšie organizácie, ktoré samé seba nazývajú dobročinné, ale pritom tvoria absurdity, pletú ľuďom hlavy a nakoniec vyprodukuje viac zlého ako dobrého. Napadol mi pritom záhorácky výraz "dobrovolec", ktorý je veľmi negatívny a charakterizuje rozmazaných výrastkov, ktorí mali "dobrú vôľu", teda sa im dovolilo robiť všetko, čo chceli a čo im napadlo, bez plnenia

VLADO GREGOR

nevyhnutných povinností a bez základnej slušnosti. Vidím tu veľké nebezpečenstvo pre kultúru a civilizáciu. Obávam sa totiž, že sa takýmto štýlom poštvú deti proti rodičom na spôsob Zoje Kosmodemianskej a Pavlika Morozova. V ich časoch, pomerne nedávnych, sa považovalo za užitočné a čestné nielen bojovať proti svojim rodným, ale ich aj udávať...

Utkvelo mi v pamäti konštatovanie istého misionára: "Keď je dobre, je to dobré, ale ak je príliš dobre, je to zlé." Jednoducho to vystihuje fakt, ktorý sa získava životnou skúsenosťou, že nemôžeme si robiť, čo sa nám zachce a nebrať pritom ohľad na iných. Prichádzame takto k absurdnému satanskému pravidlu "Rob si, čo chceš."

Dá sa povedať, že najväčším ľudským vynálezom je rodina a ak sa tá zámerne a nasilu likviduje a bezhlavo rozbíja, hocijako mocný a bohatý svet, ktorý to dovoľí, smeruje do záhuby. Aj fatimskávizionárka, sestra Lucia, sa vo veľkom predstihu vyjadřila, že záverečný boj medzi Bohom a Satanom bude bojom o rodinu. A už dávno pred ňou písal posledný zo starozákonných prorokov Malachiáš o tom, že je nevyhnutné obrátiť srdcia otcov k synom a srdcia synov k otcom, aby národ nepostihli katastrofy a konečná skaza.

Pokúsil som sa vystihnúť rozdiel medzi civilizáciou a anticivilizáciou, a medzi kultúrou a antikultúrou. Dúfam, že sa mi to aspoň trochu podarilo.

Boh ukazuje prepotrebné zmeny

Snímka: Timotej Križka

Neviem, koľkí z vás si prečítajú môj stĺpček. Netuším, koľkí so mnou súhlasia, koľkí nie. Isto sa mýlim, isto niekedy len tak habkám, natoľko ma zakaždým sled udalostí zaskočí. Človek si myslí, že budúcnosť je lineárnym pokračovaním prítomnosti, ale to by sme ozaj neboli fascinovaní, čo všetko nám ešte prinesie. O jednom vás však chcem ubezpečiť. Píšem, ako myslím, vlastne pri písaní myslím nahlas. Uvažujem o sebe a o mojom národe v dejinách, z ktorých sa vynoril raz ako

Teror

TEODOR KRIŽKA

objekt, inokedy ako subjekt. Mám ho rád pri všetkých jeho slabínach, ktoré sú pre mnohých také neznesiteľné, že by najradšej Slovákom upreli právo na samostatnosť a prilepili by ich ako sufix k menu niektorého iného národa.

Pravdaže, národ sám osebe nie je všetko. Pre mňa je nesmierne dôležité, či môj národ je ozaj duchovným, kultúrnym spoločenstvom, alebo iba skrumážou akýchsi náhodných konzumentov tovarov z nadnárodných hypermarketov. Tu sa opieram o generácie, ktoré položili všetko na slovenský oltár, lásku, nádej, námahu, osobný blahobyť, úspech, neraz i život. To sú generácie, s ktorými sa rozprávam, z ktorých čerpám silu. Nemôžem však nevidieť, ako aj nás melie meniaci sa svet.

Vychovali ma láske k národu úplné maličkosti. Napr. ako chlapča som stál v rade v potravinách. Niekomu sa odnechcelo čakať a nebadane sa presunul úplne na začiatok radu. Celý rad mlčal, iba jedna pani maďarskej národnosti zakričala: „Šak vy ani neviéééte, gdo bol Hvieéézdoslav!“ Chcela tým povedať milému Slovákov, že ona je kultúrnejšia, lebo trpezlivo čaká, až na ňu príde rad, a on je jednoducho bulo.

Bol som ozaj malý a v detskej duši sa všetko odráža vyhotene. Nielenže som si navždy zapamätal Hviezdoslavovo meno, ktoré som počul po prvý raz, ale som sa doňho aj pri prvej príležitosti začítal. A veru, poviem vám, ten Hviezdoslav ma už nepustil a dodnes ho považujem za slovenského prorockého génia, nehovoriac o jeho básnickom umení.

Ani medzivojnová generácia, ani tá povojnová neopustila tému vlasti a národa, o generácii slovenského exilu ani nehovoriac. Až odrazu sa zjavili typy ľudí, ktorí začali ohlasovať čudsné „evanjelium“ zažívacieho traktu. Začalo sa to posmechom, neskôr karikovaním a dnes už vynesiením za rámce legitimacy všetkého, čo tvorilo základy nášho národného bytia. Dá sa povedať, že dnes sa už proti tomuto bytiu pácha teror.

Nemôžem sa utešovať tým, že podobná situácia, ba aj vyhrotenejšia, je aj inde. Je to samovražedný jav a vysporiadať sa s ním je otázkou života a smrti.

Ako kresťania by sme mali mať odvahu nazývať veci vždy pravým menom, bez ohľadu na to, či sa to niekomu páči, alebo nie. Nesmieme sa báť nazvať dobré dobrým, zlé zlým a otvárať aj kontroverzné témy, pred ktorými sa ostatní z rôznych dôvodov skrývajú. Jednou z takýchto tabuizovaných a smutných tém sú aj umelé potraty. Slovenská republika má jednu z najliberálnejších potratových politík na svete. Na to, čo sa tu deje, sa však už naozaj nedá pozerieť. Preto sme do NR SR predložili novelu zákona o umelom ukončení tehotenstva, v ktorej navrhujeme zásadným spôsobom sprísniť podmienky na vykonávanie umelých potratov.

Počet spoločenských iniciatív, ktoré sa zameriavajú na zvýšenie ochrany živých bytostí, resp. na ochranu života samotného, neustále rastie. Čoraz väčšie množstvo ľudí a organizácií sa venuje ochrane lesov, stromov, kríkov, zvierat, psov, mačiek... Dojatí ľudia na sociálnych sieťach zdieľajú fotky stratených psíkov, množstvo aktivistov finančne a materiálne podporuje rôzne útulky, či dokonca nemocnice pre zvieratá. Takisto rapidne rastie aj počet rôznych ľudskoprávných organizácií zameraných na ochranu práv rôznych často umelo vyčlenených menšín, či dokonca na ochranu práv osôb nastúpených na výkon trestu odňatia slobody.

Napriek tomu považujeme za absurdné, aby v civilizovanej spoločnosti 21. storočia boli práva psov, mačiek, lesov a kríkov chránené viac ako práva nenarodených detí. Je nemysliteľné, aby sa na výrub stromu na vlastnom pozemku požadovalo povolenie od obce, ale na zabitie nenarodeného dieťaťa sa nevzťahovali žiadne obmedzenia. Sme presvedčení, že aj nenarodené deti si zaslúžia ochranu svojich práv minimálne tak, ako rôzne menšiny a väzni.

Podľa výpovedí gynekológov sú mnohé argumenty, ktoré sa používajú na obhájenie umelých prerušení tehotenstva často alibistické, či vyslovene egoistické. Obrovské množstvo nádejných matiek ide na potrat len kvôli kariére, povýšeniu v práci, kvôli udržaniu si štíhlejšie postavy, kvôli zhýralému životnému štýlu a túžbe „predĺženia“ si mladosti, či kvôli pohodlnosti.

Na obhájenie potratu sa tiež často používa sociálny argument, že dieťa by sa narodilo do nevyhovujúceho prostredia, v ktorom by sa o neho rodičia nedokázali postarať. Tento argument je však v súčasnosti už takmer irelevantný, keďže systém adopcií a náhradnej rodičovskej starostlivosti je už dostatočne rozvinutý a záujem o adopcie detí ďaleko prevyšuje ich „ponuku“. Tento stav je spôsobený jednak rastúcim počtom párov, ktoré nemôžu mať vlastné deti a takisto aj dlhodobou nízkym počtom detí vhodných na adopciu. V súčasnosti trvá priemerné čakanie na adoptované dieťa zhruba 5 rokov, v mnohých prípadoch však dokonca až 10 rokov. Ruku na srdce – výhovorky, že rodiny by nedokázali dieťa užiť, sú v súčasnosti v drvivej väčšine prípadov neopodstatnené. Mali snáď naši starí a prastarí rodičia lepšie podmienky? Mali viac áut, mobilov, mali väčšie domy, pracovali menej či čerpali viac dovolení?! A koľko slušných detí dokázali vychovať!

Obmedzenie umelých prerušení tehotenstva je však žiaduce aj vzhľadom k negatívnemu demografickému vývoju v Slovenskej republike. Podľa štatistik z Národného centra zdravotníckych informácií bolo v dôsledku umelého ukončenia tehotenstva na území Slovenska za posledných 60 rokov zabíjaných už viac ako 1 400 000 detí! To

Návrh na výrazné obmedzenie umelých potratov

je takmer štvrtina slovenskej populácie! Umelé prerušenia tehotenstva pritom tvorili viac ako 75 % zo všetkých potratov.

Nedostatok detí má pre Slovensko zničujúce dopady. Dôchodkový systém založený na priebežnom medzigeneračnom financovaní sa stáva neudržateľný, v školách chýbajú socializované deti, vo firmách pracovít zamestnanci. Riešenie tejto demografickej krízy nespočíva v nahradení chýbajúcej populácie imigrantmi z Afriky, do ktorého nás tlačia liberálni politici a zástancovia multikultúrnej spoločnosti (pričom sú to zvyčajne tí istí ľudia, ktorí zároveň presadzujú liberalizáciu potratov).

Sme presvedčení, že život človeka by mal byť za ideálnych okolností chránený už od počatia tak, ako tomu učí kresťanská náuka. Zároveň si však uvedomujeme, že téma akéhokoľvek sprísnenia potratovej politiky je v súčasnej liberálnej spoločnosti vnímaná veľmi citlivo a kontroverzne. Preto sme v novele zákona ponechali možnosť 3 výnimiek, v prípade ktorých by bolo vykonanie umelého prerušenia tehotenstva aj naďalej povolené.

Prvú výnimku tvoria prípady, kedy je vážne ohrozený život matky. Druhú výnimku predstavujú prípady, kedy žena otehotnela v dôsledku trestného činu (znásilnenia, incestu alebo sexuálneho zneužitia). Tretou výnimkou sú prípady, v ktorých je medicínsky dokázané genetické poškodenie plodu. Rozhodnutie

o podstúpení umelého ukončenia tehotenstva v týchto výnimočných a nešťastných prípadoch nechávame na slobodnej vôle a svedomí rodičov.

Aj napriek týmto výnimkám by však prijatie predloženej novely zákona bolo výrazným krokom k zlepšeniu ochrany života nenarodených detí. Umelé potraty by sa už nemohli vykonávať bezdôvodne. Takisto by nebolo možné vykonať umelý potrat v prípade ohrozenia zdravia matky alebo v prípade podozrenia na vývojové poruchy plodu, ktoré sa v súčasnosti už dajú po narodení v značnej miere napraviť. Vďaka nášmu návrhu zákona by počet umelých potratov klesol zhruba o tri štvrtiny a zachránili by sme tisíce detských životov ročne. Sprísnením podmienok pre vykonávanie potratov pre cudzinky by sa zároveň zrušila potratová turistika na Slovensku.

Uvedomujeme si, že náš návrh nie je úplne kresťanský ideál. Niekde však začať musíme a najrozumnejším krokom je predloženie takého návrhu, ktorý je spoločensky priechodný. Je povinnosťou slovenských zákonodarcov chrániť práva detí v maximálnej možnej miere, vytvárať im priaznivé podmienky pre šťastný život a a-pelovať na rodičov, aby sa nebáli mať deti. Rodičia musia cítiť a vedieť, že ich deti sú pre Slovensko chcené - dokonca aj tie, ktoré prídu na svet neplánovane.

Na tlačovú konferenciu do NR SR, na ktorej sme predstavovali daný návrh

zákona, sme okrem mainstreamových médií pozvali aj množstvo katolíckych médií (Kon-zervatívny denník Postoj, Katolícke noviny, Rádio Lumen, Rádio 7, Gospelové rádio, TV Lux, Televízia Life TV, Slovo medzi nami, Impulz Revue). Je pre nás istým sklamaním, že na tlačovú konferenciu venujúcu sa zákonu na zlepšenie ochrany života nenarodených detí neprišiel do NR SR napokon nikto z nich a o našom návrhu zákona poväčšine vôbec neinformovali. Podobne sa zachovali aj komerčné mainstreamové médiá, ktoré to úplne odignorovali. Redaktori z RTVS si síce našu tlačovú konferenciu nahrat' prišli, ale nakoniec ju do správ nezaradili. Namiesto toho vo večerných správach odvysielali správu o prvej transplantácii genitálií v USA. Takisto sme doposiaľ nezaznamenali podporu pre tento návrh od žiadnej inej parlamentnej strany, dokonca ani od KDH, ktoré sa už venuje evidentne viac vytváraniu spolenectiev a koalícií s liberálmi, ako ochrane kresťanských hodnôt. Napriek tomu sa nevzdávame.

Hoci opäť úplne osamotení, ale bojujeme ďalej! Sme presvedčení, že aj s Božou pomocou raz nájdeme v spoločnosti pre našu snahu dostatočnú podporu a zabíjanie nenarodených detí sa konečne stane minulosťou.

MILAN UHRÍK
poslanec NR SR
za LS Naše Slovensko

Prosba k priaznivcom Kultúry

Nedovoľte ponižovať svoj národ,
nedovoľte ponižovať seba!
Prosíme, nepoľavujte v ušľachtilom úsilí,
prispejte na číslo účtu Kultúry
v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK69090000000000170427664

PaedDr. PhDr. PETER GREČO, PhD. (1971) po skončení gymnázia v Sabinove študoval na Cyrilo-metodskej bohosloveckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1996). Má ukončenú politológiu na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity (2005). Vzdelanie si rozšíril aj o rigorózne skúšky z pedagogiky (2007) a religionistiky (2009). Zo súbežného prijatia na doktorandské štúdium na FF Trnavskej univerzity v odbore etika a na FF Katolíckej univerzity v odbore teória a dejiny žurnalistiky si z praktických dôvodov zvolil tú druhú, keďže na tamojšej univerzite pôsobil ako odborný asistent (2006 – 2013). V roku 2015 založil občianske združenie Inštitút pre ľudskú formáciu. V súčasnosti sa vo svojej činnosti venuje službe starým a zomierajúcim ľuďom.

O horúcich témach

s politológom Petrom Grečom

- Ste autorom prvého diela politickej filozofie na Slovensku: *Revolúcia, demokracia a masová kultúra, čo Vás motivovalo k jeho vydaniu?*

PETER GREČO: - Dovolím si spresniť, že je to prvé dielo vzniknuté na princípoch existenciálneho personalizmu. A personalizmus je ťažké metafyzické učenie, ktoré prevracia realitu naruby... Po obznanení sa s dielom „proroka modernej doby“ Nikolaja Berďajeva som cítil potrebu ho aktualizovať tvárou v tvár dohásnajúcej epochy liberalizmu, demokracie a masovej „kultúry“. Je to nepokojný a znepokojujúci filozof a tento jeho nepokoj ma zahalil podobne ako prorocký plášť Eliáša, ktorý spočinul na ramenách jeho učeníka Elizea. Totiž filozofia svet nemá len poznávať, ale sa ho pokúšať aj zmeniť.

- *Dvadsaťte storočie je poznačené v Európe krízou hodnôt, ktorá je do istej miery zapríčinená kultúrnym relativizmom. Podľa Berďajeva ide o spoločnosť, v ktorej dozrieva konzum, blahobyt. V čom spočíva hlavná príčina daného konštatovaného stavu?*

PETER GREČO: - To, čo Berďajev vyjadril filozoficky, tak toto mu verifikoval významný rakúsky psychiater Viktor Emanuel Frankl, keď za epidémiami neuróz a psychóz spoločnosti blahobytu vidí odtrhnutie človeka od jeho duchovného jadra a odklon od transcendentnej trajektórie. Poďme však „ad fontes“ tejto situácie. Západ už od čias nástupu Franskej politickej arrogancie v 9. storočí, ktorá zmarila misiu solúnskych bratov, vybudoval nesprávnu antropológiu ignorujúcu Trojičné tajomstvo a bohoľudský princíp. Obširne o tom píše Pavol Mačala v priekopníckom diele *Náčrt personalizmu Slovanov*. Teda bohoľudstvo, ktoré západná teológia ani filozofia dostatočne neakceptovala, vystriedalo človekobožstvo. Človek sa stal zákonodarcom tam, kde mu to neprináleží. Ak spomíname konzum, tak ten sa stal náhradou za zmysel života a zmysel utrpenia.

Okázala spotreba a život na dlh, cestovanie za exotikou a revolúcia vzrušujúcich, často nebezpečných zážitkov. Berďajev správne poznamenal, že západný človek, aj keď bude mať uspokojené hmotné a sociálne potreby, bude sa aj tak búriť, protestovať a to voči prázdnote svojej mysle a srdca. Frustrovaný zo seba skončí doslova v sociálnych sieťach, kde neraz hľadá únik. Jedným východiskom je sebedeštrukcia a kultúrna autogenocída.

Po implózii tejto civilizácie sa budú nastupujúce generácie musieť vrátiť ku originálnemu kresťanskému konceptu človeka ako dvojedinnej prirodzenosti a zanechať zmätočný princíp individuality, ako ho hypertrofovalo osvietenstvo a rozvinúť princíp osoby. Je nutný koperníkovský obrat v antropológii. Čaká nás nová civilizácia, ktorá bude postavená na pravde, dobre a kráse. Len prečkajme „pôrodné bolesti“ jej vzniku a pracujeme na ideách v politickom, ekonomickom a ekologickom systéme, aby sme boli pripravení včas ich učiniť životaschopnými.

- *Rôznosť názorov, spleť informácií majú charakter veľkého bludiska, v ktorom sa spoločnosť nedokáže správne zorientovať, následkom čoho dnes nevie prehodnotiť priority. Ako sa môže ľudský jedinec priblížiť k absolútnej pravde, s ktorou sa najčastejšie stretávame v exaktných vedách?*

PETER GREČO: - Veda pri svojom skúmaní objektívnej reality si činí nárok, že je to jediné súcno. Avšak rovnako prvé je aj súcno, ktoré je súčasťou sveta neviditeľného. To nie je jediný problém vedy. Jej samotná povaha vedie skôr k falzifikácii, ale človek

túži, speje k absolútnej pravde, ktorú mu veda nevie ponúknuť. Tieto rozpory a limity vedy, ak ich vedci nechcú v pokore prijať, tak veda prisudzuje náboženské kompetencie, to je odpovedať na všetko a všetko vyriešiť. Zmysel bytia ani existenciálne otázky, ako je problém utrpenia, veda nie je schopná riešiť. Táto jej arrogancia vyústila do antihumanity, spredmetnenia človeka. Začnime priemyselným likvidovaním bližšieho, cez pokusy na ľudských embryách a skončíme pri hanebnom medicínskom zabití dieťaťa Alfieho. Postmoderna zase upadla do opačného extrému: do skepsy, popretia objektívnej pravdy. Pravda vychádza zo životnej reality, pravda nie je primárne vecou intelektu, ale osobového podmetu.

- *Pred pár rokmi sa odohral jeden z najmasovejších incidentov vo Francúzsku, konkrétne išlo o teroristický útok na redakciu Charlie Hebdo vo Francúzsku, ktorý si vyžiadal niekoľko obetí. Novinári porušili hranice slobody prejavu, pretože sa podieľali na dehonestácii náboženských symbolov. Ako vnímate daný čin?*

PETER GREČO: - Na to máme u nás príslovie: „Od rozkoše sa aj psy besnia“... Liberalizmus je najväčší rozkladný proces v dejinách, ako to precizoval významný teológ a filozof Ladislav Hanus. Niet sa tu čomu príliš čudovať. Na týchto novinároch rečou Biblie platí, že kto seje vietor, bude žať búrku. „Ako sa do hory volá, tak sa z hory ozýva“, učia naši múdri predkovia. Oplzlo útočili aj na kresťanské tajomstvá a symboly. My sme, na rozdiel od Islamu, dialogický systém, napriek zlyhaniu v dejinách,

takže nám ostáva iba to Kristovo pred Pilátom: „Prečo ma biješ...“

- *V októbri 2017 odznela prednáška Gender- nástroj neolavicovej revolúcie v kapitule sieni Centra Salvator, ktorú viedol profesor morálnej teológie teologickej fakulty Univerzity Adama Mickiewicza v Poznani Paweł Bortkiewicz. Vo svojom prejave zdôraznil, že ide o lavicovú extrémistickú politiku, kam patrí aj komunizmus a fašizmus, čo vystihujete vo Vašej publikácii *Revolúcia demokracia a masová kultúra. Je za patričným rizikom hrozby skutočne len politika lavice?**

PETER GREČO: - Liberalizmus aj socializmus, či už nacionálny alebo revolučný, majú jeden spoločný nemocný koreň a tým je sebatovrdzovanie subjektu. Tieto princípy odhalil ruský religiózny filozof a mystik Vladimír Solovjov. Dnes sme v začiatkoch novej, globálnej totality, ktorá spája v sebe prvky liberalizmu a revolučného socializmu. Známe je aj označenie NWO – nový svetový poriadok. Berďajev správne vytušil, že dôjde k popretiu človeka, a to aj kvôli nesplnenej povinnosti kresťanov – aplikovať bohoľudské tajomstvo do sociálnej reality. Každý z nás sa musí pýtať, či sme si neusporiadali svoj život, ako keby nebolo Evanjelium? Nemožno prehliadnuť ani názory cirkevných tradicionalistov a integrálnych katolíkov, ktorí vnímajú vedenie cirkvi v kontexte podpory islamizácie Západu i sympatiám k NWO. Pápežatotiž spájajú s teológiou oslobodenia.

- *Ako by ste osobne riešili problematiku migrácie?*

PETER GREČO: - Je to viac ako problematika. Politické elity pracujúce

pre nový svetový poriadok spustili riadenú migráciu „utečencov“ z Afriky a Ázie zhruba od roku 2015. Začali demografickú prestavbu. Nestačili sme sa čudovať, čo sa tu začalo diať, ako prepnutie vypínača. V praxi to znamená v Západnej Európe nečinnosť polície a bezpečnostných zložiek pri anomickom správaní divochov vo vzťahu k ženám, samozrejme za výdatnej mlčanlivosti médií hlavného prúdu. Nech sila a odvaha sprevádza tých politikov, ktorí pochopili o čo ide a pokúšajú sa spomaliť skazu nastoľovaním zákonnosti a sanáciou poriadku. O to by som sa usiloval.

- *Ako vnímate súčasnú politickú situáciu v európskom meradle?*

PETER GREČO: - Stratili sme potravínovú sebestačnosť, nechali sme si zobrať menu, národná identita nás nezaujímá. Nemecko po prehratej II. svetovej vojne opustilo koncept fyzického vyhladzovania slovanských národov a vsadilo na ekonomický diktát, teda ekonomické zotročovanie. Ich odveký koncept Mitteleuropu tak zadarmo realizujú. Slovensko spomedzi krajín so spoločnou minulosťou je na tom najhoršie. Našťastie v krajinách tzv. Vyšehradskej štvorky vidieť svetlo obrodného procesu: vymenenia sa spod nemeckého hegemonu a užšej spolupráce. Celkovo voči anglosaskému multikulturalizmu sa presadzuje nacionalizmus ako prirodzená protiváha, takže v interakcii s demografickou prestavbou Západu tu nastáva zmätok základných princípov a pretlak. Východisko? So starovekým teológom Origenom „hľadáme na Východ, aby nás temnota nezasiahla“.

Zhovárал sa EMANUEL ORBAN

„Tak na Sýrii, pani Müllerová...“

Mám silný dojem, že niektorí politickí vodcovia Západu nám o Sýrii rozprávajú okrem iného aj neuveriteľne ľži.

Najprv treba pripomenúť, že útok v Sýrii nedostal ŽIADNE schválenie zo strany OSN a tým pádom išlo jednoducho o svojvoľný vojenský útok. Za týchto podmienok je teda povolené všetko a aj opak všetkého, pričom porušenie medzinárodného práva a na ňom založených dohôd je zjavné. Keby sa na sýrskom území nachádzali nejaké chemické zbrane, ako to niektorí tvrdia, je potrebné to overiť, a nie bombardovať. Toto overovanie prebieha a nebolo mu zabránené.

Nikto nemôže poprieť to, že 120 riadených striel, čo "zasiahli sklady s chemickým materiálom v Sýrii, splnili úspešne svoj cieľ" (slová Trumpa, Macrona a Mayovej). To si títo traja zbrojnoši naozaj myslia, že sme hlupáci, že ak zbombardujú a zničia chemické zbrane, do atmosféry sa nedostane vôbec NIČ?! A ak tajné služby spojencov mali poznatky o miestach, kde sa nachádzajú sklady, prečo spojenci tak dlho otáľali so zásahom? Médiá hlavného prúdu do omerzenia verifikovali o "stovkách útokov" zo strany režimu Bášara al-Asada, a to si ešte niekto myslí, že im možno niekto ešte verí?

A ako je možné, že sýrsky diktátor musel použiť chemické zbrane práve teraz, keď vyhráva vojnu s Putinovou pomocou? Potrebuje si robiť nepriateľa po celom svete? A kto spočíta obeť týchto odvetných zásahov?

Hovorcovia západných fúrerov tvrdia: "Informovali sme o tom vopred, aby sme neprovokovali Rusov". Výborne! Potom by však Asad mal čas na to, aby premiestnil zásoby zbraní (alebo tie "sklady" neexistovali, boli to len klasické základne, a potom, keď sa urbi et orbi oznámilo bombardovanie, nedokázal sa už stiahnuť...)

Predstavme si však, že by sa Asada podarilo zo Sýrie vyhnáť. Kto asi by vládol v krajine? Nejaký kamarát Západu alebo "rebeli" naklonení Islamskému štátu a sunnitskí integralisti, ktorých sa podarilo dostať pod kontrolu veľkú časť krajiny predtým, ako Asad dostal pomocnú ruku od Rusov? Práve títo sa vyznamenali prejavmi masovej krutosti najmä voči kresťanom, teda voči 10% sýrskemu obyvateľstvu, z čoho 2 milióny sú katolíci, ktorých Asad vždy ochraňoval a na ktorých zabudol aj pápež František (a tento fakt je veľmi bolestný).

Všetky tieto otázky zostávajú bez odpovede v kontexte skúšania síl medzi Veľkou Britániou, USA a Ruskom, kde sa všetci ženú za zámienkami na rozpútanie konfliktu a kde ruský prezident Putin je stelesnenie "absolútneho zla".

Naše malé Slovensko, ktoré v tejto hre kto z koho má, žiaľ, nulové zastúpenie, by sa malo aspoň zamerať na svoje priame záujmy. Prvý z nich je fakt, že nemá zmysel naďalej uplatňovať ruské embargo (pamätá si ešte niekto, že bolo schválené kvôli vojne na Ukrajine?), embargo, ktoré nás ekonomicky poškodzuje a neprináša nám žiadne strategické výhody.

A propos, a čo ten úžasný ruský plyn, ktorý bol použitý vo Veľkej Británii? Kam zmizol, kto ho naozaj použil a kde sú tie "do očí bijúce dôkazy", ktoré nikto nikdy nevidel?

JOZEF RYDLO (ŠVEJK)

Po roku 1945 bola Katolícka cirkev zo strany vládnej moci vystavená opatreniam a zásahom, ktoré po roku 1948 nadobudli črty prenasledovania. V priebehu dvoch desaťročí bol jej vplyv vytlačný z verejného života. Činnosť, ktorá jej ostala, bola živorením pod prísnu kontrolou ateistického štátu. Táto neutešená situácia trvala až do roku 1968, keď neočakávane nastalo určité uvoľnenie. V tomto roku došlo vo vedení KSC k personálnym zmenám, ktoré mali ďalekosiahly vplyv na spoločensko-politický vývoj na Slovensku. Antonín Novotný, prezident a prvý tajomník KSC stratil najprv stranícku a potom i štátnu funkciu. Prvým tajomníkom sa stal slovenský aparátčik Alexander Dubček a prezidentom Č-SSR gen. Ludvík Svoboda.

Na všeobecné prekvapenie dubčekovské vedenie strany začalo zavádzať reformy, ktoré zasiahli všetky stránky verejného života. Hovorilo sa tomu „obrodný demokratizačný proces“, alebo „socializmus s ľudskou tvárou“, čím sa oficiálne pripúšťalo – čo inak vedel už každý občan – že dovtedajší socializmus nebol ani demokratický, ani ľudský.

V uvoľnenej atmosfére začal dvíhať sklonené hlavy aj veriaci ľud a jeho pastieri. Domáhali sa aspoň tých skromných práv, ktoré im zaručovala vtedajšia ústava. Chceli nápravu krivd a bezprávia, ktorými režim obmedzil ich osobný i verejný život. Začali otvorene poukazovať na protiústavné a protizákonné postavenie, v ktorom sa nachádzali Dramatickým príkladom takejto ideologickej motivovanej perzekúcie bola Rezolúcia rehoľníkov z Č-SSR zo dňa 17. apríla 1968 predložená Ministerstvu kultúry a informácií a uverejnená v Katolíckych no-vinách (z 5. mája 1968).

V Rezolúcii sa poukazuje, že od marca a apríla 1950 vyše 12 000 rehoľníkov a rehoľníčok sa odrazu stalo bezprávnymi a zaznávanými občanmi a že tento stav ešte stále trvá. Rezolúciu podpísalo 6 174 rehoľníkov a rehoľníčok, ktorí prežili vo väzeniach úhrmom 32 016 rokov.

Svoju vtedajšiu protináboženskú politiku komunisti maskovali organizáciou slabých a povolných kňazov združených v Mierovom hnutí katolíckeho duchovenstva (MHKD). Oni mali pred svetom demonštrovať, že u nás je náboženská sloboda. Falošnosť tejto propagandy vyšla však na svetlo hneď v prvých týždňoch politického odmäku. Dňa 22. marca 1968 štyria slovenskí vedúci predstavitelia MHKD (Alexander Horák, Štefan Záreczký, Jozef Lukačovič a Ladislav Škoda) podali do rúk biskupa Ambróza Lazíka svoje rezignácie. Hnutie zaniklo z jedného dňa na druhý...

Na troskách zdiskreditovaného Hnutia pohotovo vyrástol Akčný výbor katolíckych duchovných na čele s biskupom Františkom Tomáškom. Výbor pohotovo predložil svoj tzv. Akčný program. V ňom načrtnutý program novej organizácie, ktorým nebude posluhovanie Komunistickej strane, ale služba Cirkvi a veriacemu ľudu: "MHKD sa teraz zo svojich vnútorných potrieb stáva Hnutím koncilovej obnovy, ktorého celá činnosť má podporovať biskupov v ich úlohách, slúžiť potrebám veriacich i spoločným potrebám celej našej spoločnosti". (Katolícke noviny,

č. 15/1968 – 14.apr. 1968). Člen Akčného výboru prof. Jozef Kútnik v rozhovore s redaktorom Katolíckych novín povedal, že na Hnutí koncilovej obnovy "majú mať účasť a zastúpenie kňazi i laici, čo je v duchu koncilu vec prirodzená".

Prípravný výbor zvolal celoštátny zjazd duchovenstva a laikov, ktorý sa mal pôvodne konať na Veľkonočnú nedeľu 14. apríla. Tam sa mali predložiť a schváliť Stanovy a malo sa zvoliť nové a vedenie. Katolíci zo Slovenska si mali zvoliť svoje vedenie, katolíci českých zemí svoje a okrem toho mala vzniknúť aj spoločná celoštátna organizácia, v ktorej by boli oba národy rovnako zastúpené, Z administratívnych

FRANTIŠEK VNUK

Dielo koncilovej obnovy

a technických príčin zjazd sa konal o mesiac neskoršie a názov novej organizácie sa zmenil z Hnutia koncilovej obnovy na Dielo koncilovej obnovy (DKO)

Celoštátne ustanovujúce zhromaždenie Diela koncilovej obnovy sa konalo na Veľhrade 13. a 14. mája 1968. V predvečer zjazdu prehovoril v slovenskej televízii nitriansky biskup Eduard Nécsey (To bolo po prvýkrát, čo sa na obrazovke slovenskej televízie objavil katolícky biskup!). V úvode vyjadril podporu a spoluprácu slovenských katolíkov obrodnému procesu, ktorý strana a vláda uskutočňuje. S odvolaním na programové vyhlásenie, v ktorom sa vláda republiky zaväzuje, že sa bude "plne rešpektovať ústavou zabezpečená sloboda náboženského vyznania a presvedčenia", žiadal jasné a konkrétne záruky tejto slobody. Poukazyval, že Ústava z roku 1960 vyjadrovala náboženskú slobodu len čiastočne. A pokračoval: "Náboženská sloboda má však širší pojem. Ona popri úplnej slobode kultu vyžaduje pre Cirkev aj slobodu riadiť si svoje veci podľa ústavy a zákonov Cirkvi, právo Cirkvi na výchovu kňazského dorastu, na rehole, na vyučovanie náboženstva, atď. K tomu je potrebná aj primeraná tlač a aj právo používať rozhlas a televíziu, veď tieto zariadenia sú majetkom všetkých občanov, teda aj občanov veriacich. Preto sa dožadujeme, aby nová ústava, ústava socialisticko-demokratickej republiky, jasne vyslovila právo Cirkvi na úplnú náboženskú slobodu a nielen na slobodu vyznania. My, ako plnoprávni občania, ktorí nebudú v budúcnosti diskriminovaní a nebudú mať nevýhody a nepríjemnosti len preto, že sú veriacimi, úprimne a oddane chceme mať účasť v všetkých podujatiach našej socialistickej republiky, chceme byť jej vernými občanmi, ktorí svoju vernosť a lojalitu budú dokazovať celým svojím životom a svojimi skutkami." (Katolícke noviny, č. 20 z 19. mája 1968).

Toto bol jeden z najvýznamnejších prejavov, ktoré z úst cirkevných

predstavitel'ov v tom čase odzneli a udal tón i smer rokovaniam celoštátneho velehradského zjazdu. (V tomto čase Dr. Nécsey bol už arcibiskupom, ale správa o jeho vymenovaní za arcibiskupa (5. mája) bola oficiálne oznámená v L'Osservatore Romano až 17. mája 1968).

Zjazd sa konal za účasti 12 biskupov (František Tomášek, Ambróz Lazík, Vasil Hopko, Ján Ch. Korec, Peter Dubovský, Kajetán Matoušek, Josef Hlouch, Štepan Trochta, Ladislav Hlad, Karel Otčenášek, Stanislav Zela a Karel Skoupý) a vyše 3 000 kňazov a laikov z celej republiky. Nebol prítomný biskup Nécsey, lebo ležal chorý v nemocnici. Pre "neodkladateľné povinnosti" sa

V záverečnom prejave biskup Tomášek navrhol, aby všetky požiadavky, ktorými sa zjazd zaoberal, predložil biskupský zbor prezidentovi a vláde Č-SSR formou spoločného vyhlásenia. Vo vyhlásení, ktoré bližšie identifikovalo a rozviedlo požiadavky, ako ich preložil v svojom televíznom prejave biskup Nécsey, sa hovorilo:

„Uzniesli sme sa na tom, aby najd. Biskup Dr. František Tomášek, apoštolský administrátor pražský, požiadal menom biskupov:

- aby sa obnovilo rokovanie česko-slovenskej vlády so Sv. Stolicou;
- aby sa dosiahla dohoda medzi česko-slovenskou vládou a našimi biskupmi o všetkých otázkach nasej Cirkvi;

- aby sa umožnil slobodný styk česko-slovenských ordinárov so Sv. Stolicou;

- aby biskupi, sídelní i titulárni, mohli zaujať svoje miesta;

- aby bola zabezpečená nerušená činnosť celoštátnej biskupskej konferencie;

- aby biskupi mohli slobodne vykonávať svoj úrad, spravovať kňazské učilištia, semináre, stavať kostoly, fary a zriaďovať účelové zariadenia;

- aby kňazi v pastorálnej činnosti podliehali jedine ordinárom;

- aby sa laikom nekladli prekážky pri plnej účasti na živote Cirkvi;

- aby sa umožnil život reholí, kongregácií a inštitúcií v zmysle dekrétov II. vatikánskeho koncilu;

- aby boli obnovené všetky práva Gréckokatolíckej cirkvi v Č-SSR;

- aby sa napravili všetky krivdy spáchané na kňazoch a laikoch postihnutých protináboženskou perzekúciou;
- aby bola zabezpečená slobodná náboženská výchova a výuka na školách a mimo škôl;

- aby sa Cirkvi umožnil dialóg cestou tlače, rozhlasu a televízie;

- aby bola zaisťovaná nerušená pastorácia v nemocniciach, sociálnych zariadeniach a väzniciach.

Zjazd splnomocňuje svojho predsedu, aby toto Vyhlásenie odovzdal vláde Č-SSR.“

Potom nasledovala voľba celoštátneho výboru. Za predsedu bol zvolený biskup František Tomášek. V predsedníctve bolo päť Slovákov: Ambróz Lazík (podpredseda) a traja predstavitelia kléru: Jozef Kútnik, Rudolf Baláž, Lucian Bíro a jeden predstaviteľ laikov: Priska Kopečná.

Slovenskí delegáti zjazdu sa stretli večer 14. mája a zvolili slovenské predsedníctvo a sekretariát v tomto zložení: Ambróz Lazík (predseda), František Minarových (tajomník), Dominik Bartosewicz a Ján Murín (zástupcovia tajomníka). Členmi výboru za jednotlivé diecézy a apoštolské administratúry boli: za Trnavu: Vojtech Packa, Lucian Bíro a Milan Hajdin; za Spiš: Jozef Kútnik, Jozef Gazda a Jozef Kožár;

za Banskú Bystricu: Rudolf Baláž, Jozef Balko a Matej Zatko; za Rožňavu: Barnabáš Bočkaj, Pavol Kaľavský a Matej Litvin; za Nitru: Ján Čierny, Emil Šafár a Václav Kocián; za Košice: František Fabián, Anton Harčár a Vendelín Korínek; za gréckokatolíkov: Ján Murín, Štefan Ujheli a Bartolomej Demko; za laikov: Priska Kopečná, Ladislav Lencz, Ján Gunčaga, Dr. Považan a Lukáš Král.

Predsediectvo a delegáti boli skúsení a obetaví pracovníci, ktorí priam horeli nedočkavosťou, aby mohli uskutočniť vytýčený program. Ich aktivity v svojej plnosti boli však podmienené postojom vládnej moci a teda najprv museli čakať, aby im príslušný úrad schválil stanovy a dovolil činnosť. A tu sa stretli s veľkými prekážkami a to nielen zo strany konzervatívneho krídla vo vedení strany, ale aj zo strany tých súdruhov, ktorí stáli v popredí obrodného procesu. Vo vyhlásení všetci videli ohrozenie „vedúcej úlohy strany“, útok na monopol moci, o ktorú sa Komunistická s níkym nechcela deliť. Sekretariát ÚV KSS takto vyhodnocoval DKO: „Dielo koncilovej obnovy je organizácia silne laicizovaná a hierarchia si ju chce ponechať v tomto zložení ako silu, na ktorú by sa mohla oprieť pri presadzovaní svojich požiadaviek voči vláde. Pre kňazov a hlavne pre katolíckych laikov poskytuje platformu, ktorá by prí-

padne mohla nahradiť platformu politickej strany.“ Iní ideologickí strážcovia marx-leninizmu s hrôzou poukazovali, že v DKO sa združujú „elementy s protisocialistickými tendenciami.“ Z radov ŠtB prichádzali varovania, že „na úseku cirkvi, zvlášť Rímskokatolíckej, sa zisťuje, že táto využíva súčasného obrodzovacieho procesu k tomu, aby na vedúce miesta v cirkvi dosadila reakčných kňazov.“

Veľké znepokojenie vyvolávalo písanie Katolíckych novín, ktoré sa stali akoby tlačovým orgánom DKO a ktoré pod vedením novej redakcie (J. Hruščeký, M. Gerlach a F. Takáč) sa zrazu stali najčítanejším týždenníkom na Slovensku. Ich pôvodný náklad (40 000 výtlačkov na štyroch stranách) bol v apríli zvýšený na 60 000 výtlačkov na šiestich stranách. V júni 1968 vydavateľstvo podalo žiadosť o 100 000 výtlačkov, ale príslušný úrad povolil len 75 000 výtlačkov, ktoré sa takmer okamžite rozpredali. Minister kultúry M. Válek vo svojej správe na zasadnutí vlády dňa 22. decembra 1969 takto hodnotil úlohu Katolíckych novín obdobia „socializmu s ľudskou tvárou“: „Katolícke noviny ovládli ľudia, ktorí čakali na svoju príležitosť. Jezuiti z výroby a celá skupina laikov, bývalých exponentov ľudáctva. Katolícke noviny v tom čase uverejňovali články, ktoré silno dramtizovali postavenie cirkvi v našej

spoločnosti. Usilovali sa vyvolať hnutie veriacich a použiť ich ako nátlakovú silu pri nastoľovaní stále nových a nových otázok voči vládnym orgánom. Uvoľňoval sa priestor v tlači aj pre katolícku emigráciu.“

Žiadosť o schválenie stanov DKO predložil slovenský Prípravný výbor patričným úradom na schválenie niekedy začiatkom júna 1968. Vládne a stranické organizácie, ktoré sa mali k žiadosti vyjadriť, sa stavali k schváleniu negatívne. Predsediectvo ÚV KSS varovne poukazovalo, že „pri svojej organizovanosti, využití cirkevných kruhov sa DKO môže stať jednou z najväznejších politických síl našej spoločnosti a to vo veľmi krátkom čase“. Značný odpor prichádzal aj zo strany tzv. „mierových kňazov“, ktorí strašili biskupov a ordinárov, že DKO je „pokus laikov zasahovať do kompetencie biskupov“ a zdá sa, že úspešne. Napríklad aj biskup Lazík bol toho názoru, aby sa so schválením počkalo „kým budú obsadené všetky uprázdnené stolce biskupmi.“

Na začiatku augusta 1989 Komisia SNR pre národné výbory požiadala Sekretariát pre veci cirkevne pri Ministerstve kultúry, aby v zmysle pripomienok vypracoval odpoveď na žiadosť o schválenie. Riaditeľ Sekretariátu Andrej Belanský predložil návrh odpovede 20. septembra 1989. Ako sa dalo očakávať, odpoveď bola jednoznačne zamietavá: „Nemôžeme odporučiť predložený návrh organizačného poriadku DKO na schválenie. Prípravný výbor Diela koncilovej obnovy na Slovensku hneď od počiatku svojej činnosti sa prejavil ako negatívny činiteľ v tom, že cestou katolíckej tlače, listami a rôznymi úderkami útočil na tých kňazov, ktorí celé roky prejavovali lojalitu nášmu štátnemu zriadeniu a pracovali v Mierovom hnutí katolíckeho duchovenstva. Súčasne organizovali rôzne nátlakové akcie, ako napríklad odstránenie čelných predstaviteľov Rímskokatolíckej cirkvi, zvýšenie nákladu katolíckej tlače, atď. Pokiaľ ide o členskú základňu pripravovanej organizácie, do jej čela sa postavili niektorí kňazi a laici v minulosti politicky činní s cieľom formovať politický katolicizmus na Slovensku. Je tu i vážne podozrenie, že istá časť predstaviteľov DKO mala pred 21. augustom úzke kontakty s našou politickou emigráciou a snažila sa plniť ich pokyny...“

Andrej Belanský v svojom návrhu spomína ten najsilnejší argument proti DKO: 21. august. To je deň, keď vojská Varšavského paktu svojím vstupom na územie ČSSR zakončili „demokratizačný proces“ a zahájili obdobie „normalizácie“. V praxi to znamenalo, že čo sa nepodarilo dosiahnuť pred inváziou, nedosiahlo sa po nej. Dátum 21. augusta 1968 bol hlavným dôvodom zániku DKO prv, než mohlo vstúpiť do štádia svojej „de jure“ existencie.

No napriek tomu, za krátke obdobie svojej úradne neuznanej existencie DKO vykonalo obrovský kus práce na zlepšení postavenia Katolíckej cirkvi pod tyraniou totality. Dá sa povedať, že takmer pri všetkých ústupkoch, ktoré režim počas obrodného procesu urobil, je viditeľná iniciatíva a aktivita ľudí, ktorých mená sú spojené s krátkym obdobím činnosti Diela koncilovej obnovy.

František Vnuk

JOZEF KRÁLÍK

NÁMESTIE DUTÝCH HLÁV

Po Námestí dutých hláv
Ryk tupých zurvalcov
Sa valí
A slávu starobylej
Bratislavy
Zastierajú rozvášnené
dav
Prichádzajúce z chýž
Spod Tatier
A od Ondavy

Na Námestí dutých hláv
Tribúny stavia
Smrtihlav
Priam v strede našej
Bratislavy
A iba tak
Zo zábavy
Masíruje tie duté hlavy
Čo v dobrom prišli k nám
Spod Tatier
A od Ondavy

Na Námestí dutých hláv
Čo zaplavujú prázne hlavy
Rehotajúci sa
Smrtihlav
Im do tých dutín vlieva
Nie iba tak
Zo zábavy
Najnovšie hlúpe mravy
A národ spieva...

Na Námestí dutých hláv
Iba tak čáry – máry
Maľujúc duše
prázdnych hláv
Svedomie sa len múdrom
Vzpiera
Veď do hláv prázdnych
Dutých
Čoraz viac hlúpych
A krutých
Smrtihlav zoslal
Netopiera

Na Námestí dutých hláv
Uprostred krásnej
Bratislavy
Zúrivy rozvášnený dav
Diriguje vrah Smrtihlav
Dav Krista haní
A svojho Diabla chváli...

Bratislava
9. marec 2018

TEODOR KRIŽKA

KDE JE TO POLE

K 50. výročiu obnovenia
Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku

Kde je to pole, ktoré zarodí
na jeden bochník slobody?

Ten bochník, čo je taký drahý,
že naň niet miery ani váhy.

Sloboda, kde a čím ťa úročia?
Kde sú tie plodné úbočia?

Kde pestujú ťa, kde sa skrátka
urodí jedna päťdesiatka?

Kto je ten majster, že vie namiešať
do rýdzosti aj farieb päťdesiat?

Kde sú tie strminy a kde sú plesá,
že čistejších už nenájde sa?

Napil som sa a v tebe uvidel
anjela Cirkvi. Cirkev bez krídel

čoho by vlastne bola hodná?
Ponorná rieka, celá rodná,

zrenička, slza v oku anjela,
spod zeme opäť vyvrela.

Ďakujme za ňu, ale najmä
Svätého Ducha za ňu chváľme,

tú jeho stráň, čo urodí
ťažký, ale náš bochník slobody.

POETIKA

Stretol som somáríka,
mal veľký smäd, tú žízeň,
čo v samom srdci vzniká.
Hľa, moja podobizeň!

Pysk - roztvorené vráta,
no v očiach modrosť neba...
Nuž spoznal som v ňom brata
a spoznal som v ňom seba.

Tvár ako z božích ikon,
tvár z Betlehema vlastne,
a tak s tým somáríkom
Diet'atku híkam básne.

Hrejem ho dychom v noci
a cez deň mu tu híkam,
a moje srdce prosí:
Diet'atko, nechod' nikam!

VLADIMÍROVI NABOKOVOVI

Sú také dni, dni previerok a skúšok.
Džbán vína stojí v izbe na stole,
smieš napiť sa a piješ aspoň dúšok,
džbán svieti ako kalich v kostole.

A predsa, predsa víno v ústach zhorkne,
a premení sa víno na vodu,
a náhle zvädnú tulipány v okne
aj bez akéhokoľvek dôvodu.

A prenikne ti obe ruky skoba,
bok prenikne ti ostrie kopije,
a obsypú ťa vrede ako Jóba,
a úzkosťou ťa bolesť opije.

Také dni tkajú na širokých krosnách
tvár, ktorá mlčí, nič sa nepýta,
len z diaľky máva rukou ako vo snách,
a prezradí ti meno Lolita.

MOJA KRAJINA

Vydýchol som pieseň, a hneď zomrel.
V kraji, čo ma nepozná a tají.
Desať rokov som mal blízky pomer
s anjelom a žil som tam s ním v raji.

Ten kraj, čo je plný zvláštnych vzlykov,
s bažinami v suchom viatom piesku,
korunovaný hmlou, no a bazilikou
ako motýľ na dievčenskom pliecku.

Zamotával som sa do tých vlasov,
do anjelských hlasov, čo ma poviazali
do lásky a do krásy, a do úžasov,
kde sa cíti každý taký dokonale.

Desať rokov... Čo viac ešte treba!
Pán Boh býva v štedrosti vždy presný.
Okamih, čo večnosťou je neba,
zahynul, no zmŕtvychvstáva v piesni.

SLEPÁ KRÁSA

Slobodná ako vtáčí drobizg,
smieš meniť žalmy na koledy.
Ty môžeš všetko, prísť aj odísť,
kedykoľvek a hocikedy.

Slobodná ako háďa v tráve,
šťastná a práve taká voľná
si všetko, čo je teraz v práve.
Len milosrdne, rýchlo skol' ma.

Vystrel' mi z hlavy ako ružu
pri kolotoči, po čom túžim,
nech tiene, čo sa vo mne kížu,
nenavštívia viac žiadnu z úžín

TEODOR KRIŽKA

Moja krajina

v pohoriach vresku. Nebuď krutá,
rozsekni ako kríčky
horúce telá, naše putá,
i duše na dve polovičky.

Rozsekni slzy od úžasu,
vylúp mi oči, zadus vtáčky.
Ty všetko smieš... Len nezrad' krásu,
nech si ťa nájde poslepiačky.

DVA KRAJE

V jednom kraji dva sú kraje.
Holub strieda netopiera.
V jednom láska šťastie praje,
v druhom šťastie odoberá.

Medzi láskou, snom a šťastím
tečie rieka, taká mútna.
Jedným káže piť a rásť im,
iných láska zabudnúť má.

Darmo piješ z mútnej vody,
na prosby tá voda nedá.
S jednými sa krajom vodí,
druhých z raja vypovedá.

Mne tá rieka káže, doľúb,
tráp sa v smútku nedospelom.
Môj kraj biely ako holub
pobratel ma s netopierom.

PÁR-NEPÁR

Kde sú dvaja, tam sa tretí
smútkom zapíše.
Ležím v rakve - nezomretý,
iba navyše.

Ležím v rakve, v spleti zákrut,
tvoje ramená

zd'aleka ma vedú na smrť
a smrť znamená,

že som tak, že vôbec nie som.
Bodka za vetou.
Vedieš si ma temným lesom
s dušou odretou.

Vedú moju dušu hrdú
tvoje ramená.
Spomienky už navždy budú
rakva sklenená.

PÚTNICI

Zaprisahávame sa:
nebudem ako matka,

nebudem ako otec!

Porodila ma minulosť,
ale ja som dcéra budúcnosti,
ja som jej syn -
vyšliapem iný chodník v piesku,
zanechám v blate stopu na inakší spôsob.

No naša matka, náš otec
nie sú minulosť.
Stoja na každom rázcestí,
na každej križovatke
ako regulovčici,
darmo ich kosti spočívajú v hrobe.

Potkýname sa o nich,
hl'adiac na opačnú stranu,
a padáme, padáme
na stranu,
ktorou prešla minulosť.

Kedysi otvorila lono dokorán,
aj tak nás porodila v bolestiach,
a smrťou neodišla nikam.
Na každom rázcestí,
na každej križovatke
vidno jej stupaje
a my nevedomky
vkladáme do tých stôp
svoje nohy.

Kráčame v stupajach
hoci na opačnú stranu,
udivení,
že vzdor je vlastne objatie.

Kráčame, stále tesnejšie zvierajúc
otcovu ruku,
stále tesnejšie prisatí k prsníku matky.

A matka minulosť
 má naozajstné meno budúcnosť,
 a otec stojí pri jej lôžku,
 keď roztvára lono dokorán.
 Vstúp, dieťa moje,
 neobzeraj sa nikam, dcéra,
 syn môj, nevrátiš sa späť,
 je neskoro!

A predsa! A predsa!

Si telo z lona matky,
 ulož ho naspäť do zeme,
 odovzdaj Bohu dušu!

Hľa, otec tvoj - kríž.

KEBY

Keby ste všetci chceli na vojnu,
 ja padnem radšej okamžite
 na rodnú zem, vždy pokojnú,
 za dedinou, tam dakde v žite.

Keby ste všetci chceli do boja,
 v ústrety guľkám, lepšie je vám
 za šachovnicou strelám pokoja
 nastaviť hrud', a v sade včelám.

Keby ste všetci chceli do krvi
 namočiť ruky, mne sa žiada
 na rodných lúkach stavať ostrovy
 a nezabiť, len obísť hada.

ciki-cak, cik-cak,
 skoro ako schody.

Ja po tých schodoch zas sa vyštverám
 nie vysoko,
 len na ten vršok, k chrámu
 a sadnem si tam
 celkom ku dverám,
 a opijem sa z toho vášho spamu.

A ten spam, ten chrám, tá neha stien,
 ten hrubý múr pre nehostinnosť pekiel,
 zlomil môj účet.

A ja ďakujem,
 že prelomil ho taký rajský hacker.

Snímka: Teodor Križka

UŽ KOĽKÝKRÁT

Na šťastie nie je nárok...

Už koľkýkrát, už veru koľkýkrát
 na teba myslím, vlastne bez prestávky,
 a nepotrebujem sa dotýkať,
 nepotrebujem uzatvárať stávky,

či moja si, či patíš inému.
 Nezaniká, čo v našom srdci rastie.
 Si v každej básni, čo je na tému,
 ako sa v ľuďoch zúročuje šťastie.

Si tu a tam, a veru tam si tiež,
 a nič to, že už opíja sa iný
 tvojimi alkoholmi - všetko smieš,
 ako ja smiem ťa zliepať z hlíny.

Každý deň dýcham na hrud' tvojich sôch,
 azda sa jedna pohne, usmeje sa trošku,
 a budem znova ako malý boh
 s krčahom vína na nebeskom lôžku.

Radšej si hlavy k nebu zakloňte,
 pite a opite sa dúhou,
 keby ste chceli dakde na fronte
 po blate ťahať telá druhov.

Všetkým vám želám Boží súd,
 nech netrestá vás vašou vinou,
 keby ste chceli vidieť smrť,
 ako sa škľabí v tvári vašich synov.

PRED CHVÍLOU

Zdá sa, že ani hroby nelenia -
 z nebožtíkov sú najsviežejšie klíčky.
 Ó, požehnané chvíle hniezdenia,
 na mieru šité chvostom lastovičky!

Striháte si ma
 sebe na mieru,
 krajčíri mája,
 podľa dávnej módy,
 vždy podľa nebeského zámeru,

OBRAZ

Len schátraný chrám,
 schodisko a múry zhorených veží
 bez hĺbky a tvaru.
 Len škrekot kaviiek s vetrom na cimburí
 tomuto svetu na oštaru,
 to som ja, bratia...

To sú tieto verše.
 To srdce, čo sa aspoň chvíľu nevzdá
 a bije, bije, hoci bezútešné
 vtáky si v jeho veži vijú hniezda.

Ani nie chrám, len v tomto chráme prievan
 je moja viera. Ale to, že vanie,
 je celé z údivu a ďakuje vám
 aj za bolesť, čo šepká: Pane!

A tóny krúžia. Kričia ako vtáky
 vysoko v nebi, blízko nad korist'ou.
 Spev je môj. No úprimnosť tej vd'aky,
 i ten plač, i ten plač je Kristov.

Chcel by som pripomenúť nedávno zosnulého doc. PhDr. Jozefa Košča, CSc. (18. 10. 1920 - 18. 3. 2018). Bol súčasníkom generácie narodenéj v rozmedzí rokov 1910-1920. Táto generácia bola vzdelávaná už podmienkach slobodnejších, ako boli v Uhorsku v posledných etapách jeho existencie. Dlhodobé nepriaznivé postavenie slovenského národa Uhorsku našlo osobnosti, ktoré do tejto nepriaznivej situácie vedeli, mali potrebnú odvahu a chceli intervenovať. Ale neraz boli odkázaní iba na nádej, že iba evolučný proces toto nejakým časom vyrieši. S nádejou hľadali vo svete náznaky, že taký evolučný vývoj môže nastať. Toto, myslím si, predznačilo niekedy až mesianistické pozeranie k západným krajinám alebo aj na východ k Rusku. Stredná Európa v tomto nemala jasno a nemá doteraz. A jej národy nie sú v tom dosť autonómne. Doteraz nevedia si zorganizovať svoj životný priestor Strednej Európy tak, aby mali dost podmienok pre vývoj tejto potrebnej kompetencie vo sférach ich politického a predpolitického života. Kedy a ako intervenovať a kedy prispievať k evolučným procesom a čakať, až prinesú príležitosti. Aby v tomto mali dostatok autonómie.

Autonómiu chápem tak, ako ju chápal významný vývinový švajčiarsky psychológ Piaget, teda nielen ako príležitosť na kritiku pomerov, ale aj ako príležitosti na vzájomné pôsobenie ľudí k vzájomnej životnej spokojnosti a zmyslu plnosti. Uvedené možno chápať ako najširší rámec pre pochopenie aj tejto prvej generácie vzdelávanej už v slobodnejších pomeroch. Podmienky na to neboli ani v nových pomeroch I. Č-SR. vyhovujúce. V takých podmienkach sa vyvíjala, často jednostranne, potreba preukázať svoju kompetenciu predovšetkým tým, že sa zopakuje niečo, čo už je dosiahnuté na Západe. V dobrom aj v zlom slova zmysle imitovať tento vývoj. Pozorujeme to v Strednej Európe, nielen na Slovensku, aj ako súčasť širších tlakov západného sveta na naše národy. Aj v ich vedeckom, kultúrnom napredovaní. Vyvíjala sa ochota imitovať všetko čo by pomohlo alebo prospelo sebaoporovnávaní so západnými krajinami. Inovatívne cesty akoby mali byť rezervované iba pre Západ.

Tento problém dostala táto prvá generácia vzdelancov na Slovensku do vienka ako charakteristiku pre jej generačné povedomie. Nositeľom tohto povedomia sa stala generácia narodená v rozmedzí rokov 1910-1920, ktorá sa rozhodla pre dlhšiu štúdiijnú prípravu na život, vrátane vysokoškolskej prípravy. To bola tá intervencia do vývoja, ktorú podstúpili rodičia tejto generácie. Chceli obnovu Slovenska zdecimovaného nielen vojnou, ale aj poškodeného vtedajšími uhorskými elitami. Tie popreli mnohonárodnostný charakter a zmysel Uhorska a tým aj jeho stredoeurópske poslanie. Obetovali jeho stredoeurópsky charakter fikcii veľkého maďarského národa. Maďarský historik Lendvai nazval túto skutočnosť „domýšľavosťou bez hraníc“.

Skúmať históriu ako dátumy a udalosti už nestačí. Zdrojom poznania doby je aj osobnosť jej aktérov. Nedávno, zosnulý nestor slovenskej psychológie doc. PhDr. JOZEF KOŠČO, ktorý zomrel vo veku 97 rokov, ponúka svojim dielom, dlhým životom, príležitosť zamyslieť sa nad ge-

neračným odkazom. Patril k prvej generácii psychológov, už osobitne pripravovaných pre túto profesiu. Vojna iba znova sprítomnila požiadavku silnejšieho, imitovať ho, ale aj obranné reflexie po udržaní čo najväčšej autonómie v podmienkach tohto tlaku. Táto generácia to vynuť už v roku 1938, a preto sa nazvala generáciou roku 1938. Vyplýva to z listu medzi prof. T. Pardelom a prof. J. Hvozdičkom, ktorý patrili k tejto prvej generácii spolu s J. Koščom. Už v čase I. Č-SR a neskôr v I. SR bola rozpoznávaná profesia psychológ. Inštitucionalizácia tejto profesie bola v psychotechnickom ústave. Na konci I. Č-SR bolo na Slovensku 36 referátov psychotechnickej služby. Tento in-

prínos tejto prvej generácie a osobitne J. Košču. Aké sú jej nároky podmienujúce plnohodnotný, zmysluplný život osobnosti človeka. Už prvý slovenský profesor psychológie A. Juróvsky, ktorý sa podieľal na formácii tejto generácie, napísal roku 1948 pri dvadsiatom výročí vedeckej psychológie na Slovensku, že nemáme síce veľkú psychologickú školu, ale starostlivo skúmame, čo sa v tejto oblasti vo svete robí, overujeme to vedeckými metódami aj u nás, aby sme boli na úrovni doby a integrujeme z toho to, čo prispieva k rozvoju. Môžeme povedať, že išlo o snahu o zachovanie celistvého pohľadu na človeka, ktorý by nebol rozdrobený iba parciálnym poznávaním. Toto bola aj

chologická vrstva. Doc. PhDr. J. Koščo, CSc. ju chápal ako integrálnu a samostatnú oblasť ducha čo do pôvodu a existencie, oproti materialistickému pohľadu, kedy je ona iba posledným článkom vývoja prírody, v podmienkach sociálneho života, ktorého je produktom. J. Koščo neodmieta horizontálnu sociálneho života človeka, ale uznáva aj vertikálnu, jej prepojenia na spirituálnu oblasť. V tomto polemickom článku sa vyjadruje k téme, o ktorú sa zápasilo a ktorá viedla k prevratu vo februári 1948. Môžeme si všimnúť jej aktuálnosť aj po roku 1989. Kedy sa socialistická ekonomika menila za kapitalistickú. J. Koščo píše, že „ľudský a hospodársky spravodlivý

spravodlivá spoločnosť je bezpodmienečnou výslednicou i výšky nábožensko-etických, intelektuálnych, vedeckých, sociálnych ideálov, ktoré sú pri tom určujúce. Konštatujú, čo je a čo má byť“. Uvádza, že hospodárske a materiálne danosti sú iba nevyhnutným predpokladom spoločenského a individuálneho bytia, no nie jeho príčinou. Upozorňuje na psychologickú zložku ľudskej osobnosti, ktorá je s materiálnymi predpokladmi v polarizujúcom vzťahu. Konštatuje, že samotné podmienky materiálne a hospodárske by sami od seba, bez vyššieho tvorivého príspevku duchovných potencií ľudskej osobnosti, nevytvorili nijakú civilizáciu, tobôž kultúru. J. Koščo týmto článkom vo Verbume

Osobnosť a jej étos

alebo

Úvaha o jednom prežitom živote

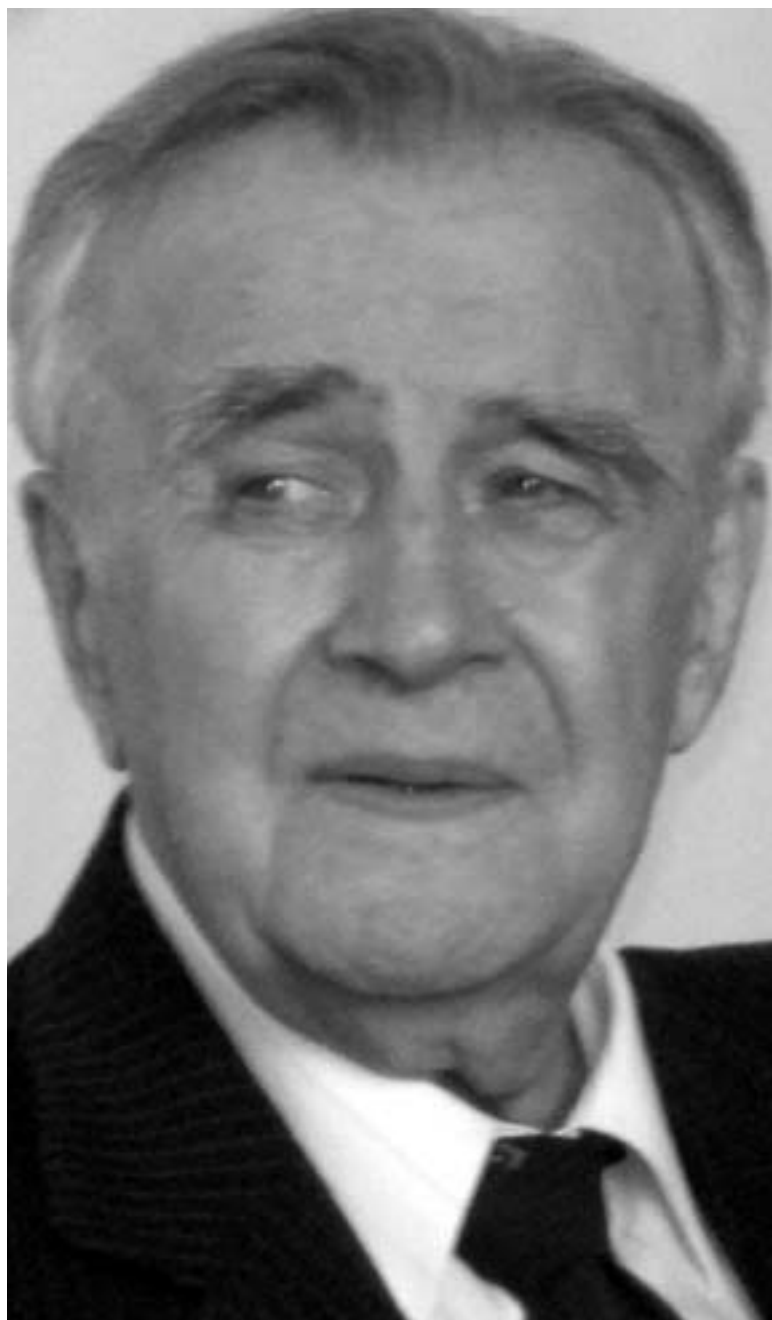
štítut prešiel aj do podmienok I. SR. Osobne zlomovým obdobím J. Košču bol rok 1942, kedy začal pôsobiť ako asistent psychotechnickej služby, už v období vysokoškolskej prípravy.

I. Č-SR deklarovala slobodu, demokraciu, pluralitu. Sama sa považovala za prejav pokroku v dejinnom pohybe po prvej svetovej vojne. Takto sa nepriamo do vienka tejto prvej generácie dostávali aj nové témy, ktoré chceli preveriť. Tézy hlásané v I. Č-SR: Čo rozumieť pod pokrokom? Aké obsahy má demokracia? Ako chápať vývoj spoločnosti a ľudský vývin? Čo rozumieť pod obnovou spoločnosti? Akú úlohu má národ? Aké poslanie má človek?

Práve prvá generácia slovenských psychológov vynuť v týchto témach aj psychologické obsahy a prispela tak k hlbšiemu porozumeniu dynamiky dejinného pohybu, a to v súvislosti s tým čo by sa dalo označiť ako psychologická vrstva as ňou aj odhalenie povahy slovenskej existencie.

J. Koščo už v Almanachu spišských študentov z roku 1937 sa zaoberá osobnosťami študentov v Levoči v poštúrovských časoch. Títo študenti, konkrétne M. Jančo, J. Uhrík, M. Milčik boli vylúčení zo štúdií na všetkých školách v Uhorsku roku 1913 pre aktívne prejavované národné cítenie. Ďalší boli disciplinárne potrestaní. V článku tohto almanachu J. Koščo hľadal v osobnostnom étose týchto mladých ľudí zmysel ich osobnej obety. Teda obeta ako dôležitý aspekt poľudšťovania vývoja, umožňujúca určiť hranicu medzi dobrým a zlým. Medzi progresívnym a regresívnym. Medzi racionálnym a iracionálnym. Píše, že naša sloboda sa mohla zrodiť iba za cenu aj ich obety. Zničili im kariéru, ale nemohli zničiť ich slovenského ducha, uzatvára J. Koščo v tomto almanachu.

Táto generácia mala svoj mravný a kultúrny étos. Svoju historickú pamäť. Ochota obetovať (sa) bola jeho súčasťou. Neraz bola v dejinných zlomoch, ktoré vyžadovali niečo iba imitovať, konfrontovaná s otázkou, ktorá sa vždy v takých obdobiach kladie, kto je človek. Podstatou tohto zápasu je aj otázka, akej povahy je tá psychická vrstva v človeku. To bol už

dôležitá črta, v ktorej J. Koščo rozvíjal svoje chápanie psychológie.

Nástup totality po roku 1948 bol zásadnou konfrontáciou pre neho a jeho generáciu. Tvrdá požiadavka imitovať jedinou antropológiu človeka marxistického typu bola prerušením vedeckého vývoja tejto generácie. Preto J. Koščo odvážne, už v roku 1947, napísal štúdiu o osobnosti pre časopis Verbum. O úlohe osobnosti, charaktere jej psychologickéj vrstvy v konfrontácii s marxizmom, ktorý sa vynáral. Súčasťou odpovede na túto otázku je aj to, ako sa chápe táto psy-

sociálny poriadok nie je totiž len výslednicou správnej organizácie, správneho zvládania skutočností materiálneho života pomocou poznatkov vied prírodných, ekonomických, sociologických, mohli by sme dnes povedať iba vecou kompetencií, či iba vzdelanostnej spoločnosti, alebo iba výrobných síl a tým menej výsledkom nejakého nevyhnutného neosobného vývoja, ako to nastoloval Hegel a neskôr Marx. Teda neosobného vývoja, ku ktorému sa musí dôjsť tak či tak.

Píše, že sociálne a hospodársky

z roku 1947 preukázal spôsobilosť intervenovať do očakávaného vývoja a nečakať iba na to, ako to riešia na Západe, ktorý opätovne zlyhal. Nazdávam sa, že osudom vedeckého poznatku nie je iba pragmatický účel, ale jeho stretnutie s existenciou, hodnotou a zmyslom života. Takto mi vyznieva aj vedecký étos zosnulého doc. PhDr. J. Košču, vedca, psychológa. Bol verný svojim hodnotám, svetonázoru aj za cenu, že nedostal profesúru, ktorá mu iste patrila. Nebol straníkom a ako to často opakoval na konci života, nezabezpečoval vedúcu úlohu strany, a preto mu zrušili aj významný ústav. Chápem tieto jeho slová tak, že sa nepoddal tlaku imitovať nejaký typ antropológie vo vzťahu k psychológii, byť iba imitátorom, čomu mnohí podľahli. Aj dnes, v súvislosti s rodovou ideológiou, je tu tlak imitovať iba ju. Treba povedať, že príslušníci tejto prvej generácie psychológov si pomáhali. J. Košču ako nestraníka chránil prof. T. Pardel. Keď v sedemdesiatych rokoch normalizácie emigrovali synovia T. Pardela, ten stratil svoju ochrannú moc. A toto prispelo k tomu, že strana zlikvidovala potrebný ústav. Trvalou oblasťou jeho záujmu boli dejiny psychológie, ale dejiny v širšom slova zmysle, ako hovorieval, „psychológie v dejinách a dejiny v psychológii“. Napísal monografiu Dejiny psychológie (1964), kde sa zaoberal psychologickým vývojom v najstarších časoch v kultúrach starých Indov, Grékov, Číny a starom Ríme. Prispel takto k definovaniu pojmu dejiny psychológie a poznaniu predinštitucionálneho obdobia psychológie.

Ďalšou oblasťou jeho záujmu bolo poradenstvo. Poradenstvo a koncept celoživotného vývinu. V sedemdesiatych rokoch XX. storočia to bola téma, ktorá znamenala prekonanie mylných predstáv Z. Freuda, že vývin človeka sa končí dospelosťou. Konceptia biodrolmálnej psychológie ako celoživotnej cesty človeka zaradila Slovensko do radu krajín, kde sa tento problém paralelne vynoril. V Nemecku Lebnslauf, v Rusku Žizennaja put', v anglosaských krajinách to bol pojem Life Span. J. Koščo hovorieval, že ak sa nejaká významná idea vynorí, vývoj sa poistí tým, že je to na viace-

rých miestach. Aby idea nezankla. Aplikovaním osobnosti do vývoja sa špecifikuje aj problém, kedy intervenovať do vývoja a kedy rozpoznávať evolučný pohyb. Môžeme voľne formulovať jeho názor, že v celoživotnom vývine človeka sú vždy príležitosti pre kladné zmeny, rast a obohacovanie tak v ranom vývine ako aj v dospelosti, ale aj v starobe. Píše, že poradenstvo, jeho aplikácia do edukácie človeka, nastoľuje po-trebu vzťahu plnenia praktických úloh danej doby, v jej historických podmienkach, ktoré pred človekom stoja ako pragmatické, praktické ciele s nutnosťou ich prepojenia s jeho existenciou, hodnotami a nachádzaním zmyslu života.

Doc. J. Koščo, už od svojich stredoškolských čias bol zaujatý významom osobnosti v dejinách, možnosťami rozvoja človeka. Neskôr aj ako psychológ. Ostali po ňom nepublikované štúdie. Štúdia osobnosti J. Lajčiaka, evanjelického kňaza, absolventa Sorbonny. Tiež F. Jehličku, univerzitného profesora, katolíckeho kňaza a iných. J. Lajčiak v roku 1912 napísal knihu Slovensko a kultúra. Obhajoval v nej záujmy Slovenska v Uhorsku argumentáciami aj z diela W. Wundta, „Psychológia národov“. W. Wundt bol zakladajúcou osobnosťou európskej psychológie. Z jeho diela sa mohlo odvodzovať právo Slovákov na národnú existenciu. Argumentačne z Wundta v závere Uhorska čerpal aj sociológ Štefánek, ktorý písal pod pseudonymom Levársky. Národ Lajčiak považoval za evolučný výsledok, historicky podmienenú individualitu. Ako kvalitu určenú národom a jeho kultúrou. Ale skúmal aj činitele formujúce toto národné vedomie a jeho existenciálny cez typické, ustálené, vzťahovo významné fenomény v kultúre národa. Oproti štúrovcom už vyžaduje pri štúdiu javu národa pristupovať z pozícií ujasnenia si metód. Ale aj tu sa objavila črta v mentálnom, národnom vývine, na ktorú poukázal vo vzťahu k literatúre a jej osobnostiam už Cabada v Slovenských pohľadoch roku 2018. Konštatuje, že máme ťažkosť kontinuovať vzťahy medzi generáciami. Aj Lajčiak neobjektívne kritizuje Štúra, že všetko zredukoval na jazyk, jeho spisovnú podobu. Neberúc tak do úvahy odlišné úlohy, ktoré stáli pred štúrovskou generáciou a pomermi v časoch J. Lajčiaka. Ale aj toto je o slabom generačnom povedomí nášho mentálneho národného života. Povedomí, ktoré by rozvíjalo stále nové obsahy našej aj národnej sebaidentifikácie. Aj za pomoci vied v optike potrieb ľudí v tomto užšom národnom a stredo-európskom priestore.

Český exilový filozof Preisner píše o národoch strednej Európy, že ťažko možno nájsť také dramatické osudy u iných európskych národov, aké majú Stredoeurópania. Lajčiakovu publikáciu „Slovensko a kultúra“ považuje J. Koščo za sociálno-psychologickú, premostujúcu až k sociológii. Objavujú tak nové obsahy v kultúrnych formách, poukazujú tak na budúcnosť. Doc. J. Koščo navrhoval posunúť hranice vzniku psychológie na Slovensko k termínu napísania tejto knihy do roku 1912, hoci vyšla až roku 1922, keďže v Uhorsku nemohla byť vydaná. Nazdávam sa, že existencia národa je aj o tom, ako v národe môže človek žiť ako osobnosť. Svoju osobnosť. Národ je v tomto zmysle personali-

stickou kategóriou v zápase proti silám konjunkturalizmu, ktoré osobnosť redukovávajú iba na materiálne podmienky, a to tak nadbytkom ako aj kritickým nedostatkom, čo bol špecifický slovenský problém. Hmotné podmienky mali byť iba predpokladom, nie hlavným cieľom. Môžeme to pozorovať aj v súčasnosti. Vyprázdnená osobnosť je dôsledkom iba dôrazu na materiálne. Často na kor svedomia. Nevie sa angažovať ľudsky, žije rozličnými fikciami, ktoré deformujú. Aj psychologickými fikciami a môže takto aj túto vedu negatívne poznačiť. Môže sa deformovať veľkou núdzou, alebo nadbytkom, ak nemá oporu v kvalitných ideách etických, náboženských, kultúrnych a vedeckých.

Priek do dynamiky ľudskej duše v jej psychologickom sebvýjadrení u J. Košču vždy zahŕňal aj ontologickú stránku problému, aktuálnu osobitne v súčasnosti, kedy je veda obetovaná prakticistickým cieľom, pragmatizmu, téme moci. Potom môže hľadať záchranu v lacnom kliše alebo v dave. Plnia sa potom ulice. Ale bez mravnej osobnosti zlyhávajú aj vlády, kresťanstvo sa stáva formálnou floskulou. Nastoľuje sa otázka o slovenskej existencii, ako v nej môže žiť človek svoju osobnosť. Prečo dochádza k jej vyprázdňovaniu. Aj toto je odkaz začatej práce doc. J. Košču k psychologickému obsahu dejinných udalostí. Ich aktérom je vždy osobnosť alebo jej absencia. Takto sa zaujímal aj o osobnosť katolíckeho kňaza Jehličku. Univerzitného profesora. Z Koščovej analýzy tejto osobnosti vyplýva, že hľadala príležitosti pre národné cez zaradenie do predpokladaných stredo-európskych procesov. Hľadaním vzťahov k silnejšiemu, nedôverujúc sebe samej. Pre slovenskú existenciu je hľadanie ochranného vzťahu k silnejším často príznačné. Ale platí to pre Stredoeurópanov všeobecne. Preto nedokážu nájsť k sebe cestu. Podtínajú správne postoje. V podmienkach mocensky vyprázdnenej Strednej Európy po prvej svetovej vojne taký pocit bol. Ale pozorujeme ho aj dnes. A toto je o omyloch, o našej dráme.

Téma osobnosti doc. Koščovi ostala po celý vedecký život ako téma dejín psychológie, kde má mnoho významných štúdií. Záujem o osobnosť a podmienky jej vývinu mu ostala ako optika, cez ktorú prekonával zorný uhol iba momentálnych, prítomných udalostí. A toto chýba aj v súčasnosti Ale neostal iba pri tom.

Zároveň vytváral koncepciu poradenskej psychológie, ktorá aktívne chcela prispievať k optimalizácii osobnosti človeka.

Doc. J. Koščo, ako aj jeho generačný súputníci, program obnovy spoločnosti najsamprv chápali ako dočasný, ako vyrovnanie deficitov z minulosti. Neskôr ho pochopili ako trvalý proces obnovy a sebaobnovy v podmienkach dejinného zápasu o vlastnú existenciu a jej vyjadrenie rozvojom osobnosti vedou a kultúrou.

Môžeme povedať, že potreba obnovy trvá aj v súčasnosti. Doc. J. Koščo sformuloval východiská teórie celoživotného vývinu za prispenia psychológie, s vedomím dôležitosti antropologického obrazu človeka v jeho väzbe na duchovno. Prispel k poznaniu histórie porozumením úlohy osobnosti v dejinnom dianí. A v tom je jeho dielo výzvou pokračovať, ale aj generačným povzbudením, ktoré trvá.

STANISLAV HVOZDÍK

- CHUDAĀK! PREĀO MUSÍ ŹOBRAŤ?
-LEBO TO BOL VĚDY SLUŠNÝ A ĀESTNÝ ĀLOVEK!

Zo skicára Andreja Mišanka

POKOJ ĽUDOM
DOBREJ VŔLE A
NA SVETE
PO LATINSKY!

Maľba Milana Stana

Milan Stano: *Maľba*.
Bratislava: Vydavateľstvo Štúdia
humoru, satiry atď.,
2018, 208 s.

Tento rok prichádza na knižný trh ďalšia kniha plodného slovenského autora, maliara, grafika, ilustrátora, karikaturistu, spisovateľa, humoristu, vydavateľa a tiež národovca, Milana Stana. Jej názov je „Maľba“. Tento rodák a lokálpatriot z Kálnice pri Novom Meste nad Váhom (nar. 1949) je absolventom Strednej školy umeleckého priemyslu v Bratislave, žiakom známeho umelca a maliara Ernesta Zmetáka. Je členom Umeleckej besedy Slovenska, Zväzu výtvarných umelcov či Spolku slovenských spisovateľov. Verejnosti je známy nielen ako maliar a autor viacerých kníh, ale najviac azda ako vydavateľ humoristického časopisu Kocúrkovo, ktorý vychádza už takmer tri desaťročia. Okrem tvorby tohto časopisu si založil vlastné vydavateľstvo – Štúdio humoru a satiry. V tomto posiaľ vydal už viac ako 50 kníh, ktoré aj sám ilustroval. Spomeňme tu aspoň Slovensko v anekdotách, SR v anekdotách, Veselú kroniku či Kálnické príbehy.

Hlavnú pozíciu v Stanovej tvorbe zaujíma maliarstvo (olejomalba) a najmocnejším zdrojom inšpirácie je pre neho krajina. Tú pokladá za svoj ateliér. V jeho obrazoch často vystupuje pokojná krajina, príroda, dedina či rôzne kúty, lokality, sakrálné stavby, ktoré ho oslovili. Jeho obrazy vyžarujú pokoj a harmóniu. Na ceste za nimi prešiel takmer celé Slovensko a kus sveta.

Úvodné texty k jeho poslednej knihe o jej autorovi spracovali Lubomír Podušel, Luboš Jurík a Erich Mistrík. Kniha má formát A4.

Prvá časť knihy – Z maliarskych potuliek po Slovensku – je rozsahom najväčšia (s. 15 – 140), obsahuje asi dve stovky reprodukcii výberu olejomalieb, ktoré zhotovil od roku 1978 až podnes. Obsahujú najrôznejšie motívy – oravské kaplnky, božie muky, drevenice, drevené kostolíky i synagógy, poľné cesty, vinohrady, vranovské lesy, riekou Nitru, považské zákutia, tatranské plesá a končiare, chrámy a pamätihodnosti Levoče, Trenčína či Košíc, zasnežené hrady a samozrejme, obrazy z rodnej obce a regiónu.

Druhú časť knihy, Z maliarskych potuliek po svete (s. 141 – 196), tvorí výber z autorových olejomalieb, ktoré vznikli ako výsledok jeho ciest po rôznych kútoch sveta. Zaujímú nás prírodné výjavy z Vietnamu, mohyly zo Severnej Kórey – autor ju navštívil v roku 1979 –, kráľovský palác v Bankoku v Thajsku, mníchov z Laosu, no i známejších pamätihodností talianskej renesancie, gréckej antiky ale i nórskych fjordov, bosenských záhrad.

Dielo uzatvára biografia autora i zoznam jeho výstav a bibliografia jeho prác od roku 1968.

Kniha je spracovaná veľmi dôstojne. Je dôkazom, že aj dnešné Slovensko má svojich umelcov, ktorí sú schopní presadiť sa nielen doma a na zahraničných fórach, ale sú schopní svoje úspechy, výsledky svojej práce a úsilí posúvať k širším vrstvám obyvateľstva, laikom i mládeži.

MARTIN LACKO

Rok 1918 bol už štvrtým vojnovým rokom a krvavý zápas nejavil nijaké náznaky skorého konca. Počet obetí na frontoch závažne stúpil a rovnako rástla aj bieda a utrpenie obyvateľstva v zázemí. Starosti o prítomnosť nenechávali ľuďom veľa možnosti a príležitosti zamýšľať sa nad budúcnosťou národa. Slovenský politický život, ktorý prejavoval skôr charakteristiky živorenia než plodnej aktivity, bol oslabený aj tým, že mladá a stredná národné cítiace generácia slúžila uniformám rakúsko-uhorskej armády. Martinské politické centrum ostalo po smrti uznávaného vodcu národného hnutia Svetozára Hurbana Vajanského (zo-mrel 17. augusta 1916) dezorientované a bez akéhokoľvek iniciatívy.

Aj keď to ťažko priznať, skutočnosť bola taká, že prostý vidiecky ľud i po-maďarčené mestské obyvateľstvo poslušne pracovali, upisovali vojnové pôžičky a keď boli vyzvaní, bez protestov rukovali a odchádzali na front. Za víťazstvo cisára a kráľa odišli bojovať aj takí politicky vyspelí jednotlivci (a neskorší vládni predstavitelia Slovákov), ktorí dobre vedeli, do čích služieb nastupujú. Poslanec Pavol Blaho sa dobrovoľne prihlásil do armádnej služby ako lekár, Juraj Slávik (v Č-SR minister a vyslanec) si na ruskom fronte vyslúžil vyznamenanie (Verdienstkreuzmit der Krone) a aj Dr. Jozef Tiso bol určitý čas vojenským kaplánom. Milan Hodža (v Č-SR minister a predseda vlády) použil svoje známosti s vojenským šéfom kancelárie následníka trónu Karlom v. Berdolfom a vojnu prežil nie na bojiisku, ale v kancelárii. Od leta 1915 (spolu s Ivanom Dérom, Kornelom Stodolom a Jánom Cablkom) pracoval na slovenskom cenzúrnym oddelení vo Viedne, kde sa otvárali všetky slovenské listy z frontu a slovenská korešpondencia zo zahraničia. Cez toto okienko sa mohli pozrieť do sveta a dozvedieť sa veci, ktoré iným politikom doma neboli známe. Anton Štefánek odišiel v roku 1915 do Prahy, kde bol zamestnaný ako redaktor Národných listů.

Niektorí z mladších politicky uvedomejších bojovníkov priebehu vojnovéj služby padli do zajatia alebo prešli na druhú stranu, kde sa potom ako „legionári“ zapojili do česko-slovenského zahraničného odboja (Ivan Markovič, Bohdan Pavlů, Jozef Gregor-Tajovský, Ján Jesenský).

Cieľavedomú politickú aktivitu vykonávali Slováci v Amerike, ktorí sa už v roku 1915 zásadne dohodli s predstaviteľmi českého národa (v Clevelandskej dohode z 22. okt. 1915) pre spoliehanie s Čechmi vo federatívnom zväzku. Avšak v tom istom čase domáci predstavitelia Slovákov spoločne s Čechmi vehementne odmietali. V lete 1915 Vajanský v Národných novinách označil za "absurdné bláznovstvo" nápady, že by "Slovákmi obývané stolice mali byť pripojené k českému kráľovstvu a tak Slováci darovaní Čechom." V decembri 1915 Milan Hodža uistoval popredného rakúskeho liberálneho politika J. Redlicha, že "Slováci sú bezvýhradne lojalní Habsburskej monarchii" a rozhodne odmietajú akéhokoľvek "umelé nápady" česko-slovenského odboja.

Myšlienka odpútať sa od Uhorska a vstúpiť do spoločného štátu s Čechmi sa na Slovensku viditeľne prejavila až na jar roku 1918. Je síce pravda, že niektorí slovenskí aktivisti, ktorí boli v styku s českými politikmi vo Viedni alebo v Prahe, mali určité informácie o zahraničnom odboji, ale masa národa a tá skromná skupinka slovensky cítiacej inteligencie, ktorá sa pokladala za jeho predstaviteľov a hovorcov, žila skôr v pasivite, ako v očakávaní veľkých a pre-vratných zmien.

Českí politici boli v tomto ohľade vo výhodnejšom postavení. Boli lepšie informovaní a vedeli o existencii a cieľoch česko-slovenského zahraničného odboja. Mali tajné styky so zahraničným odbo-

jom a v medziach možností s ním spolupracovali. Keď po nástupe cisára Karola na habsburský trón (v novembri 1916) došlo k uvoľneniu vnútornej politickej situácie v Rakúskej časti monarchie, ich kroky boli čo raz odvážnejšie a otvorenejšie. V máji 1917 vystúpil v Ríšskej rade predseda Českého svazu František Staněk, ktorý vyhlásil, že úsilím českej politiky je "demokratický štát český, pričomžn elze opomenouti ani větve slovenské, žijící v souvislém celku s historickou vlastní českou." Dňa 6. januára 1918 (na sviatok Troch kráľov) českí poslanci vo viedenskom parlamente vydali ďalšiu deklaráciu (tzv. trojkráľovskú), v ktorej sa tiež spomínajú Slováci.

Na tieto vyhlásenia reagovali maďarskí politici s veľkým pohoršením. Ministerský predseda Štefan Tisza v svojom parlamentnom prejave 23. júla 1917

FRANTIŠEK VNUK

Ako pred sto rokmi Slovensko „vstávalo a putá si strhávalo“?

opovrzhivo tvrdil, že "vyhlásenie českých poslancov s nevysloviteľnými menami je na smiech a nezaslúži si vážnej pozornosti." Zároveň požiadal jediného slovenského poslanca v budapeštianskom parlamente, Ferdiša Jurigu, aby verejne odsúdil deklaráciu Českého svazu, ale to Juriga odmietol. Keď nepochodil u Jurigu, Tisza sa pokúšal zorganizovať 50-80 člennú deputáciu slovenských osobností, ktoré by prišli do Budapešti vyjadriť svoju lojalitu k nedeliteľnému uhorskému štátu, ale ani tu neuspel. To bol už istý znak, že Slovensko sa prebúdzalo.

Proces prebúdzania sa však vliekol iba pomaly. Ešte aj v marci 1918 Národné noviny na mnohé výzvy k aktivite, ktoré prichádzali zvonka, odpovedali rozpačito: "Hoc i mnohé okolnosti hovoria pre aktivitu, načim vážne, veľmi vážne uvažovať, či je už vhodná doba k tomu, aby (Národná strana) opustila stanovisko (politické pasivity), ktoré zaujala na začiatku vojny."

Medzitým sa však odohrali dve významné udalosti, ktoré dodali smelosti tým, čo sa o nich včas dozvedeli, t. j. slovenskej skupinke vo Viedni a v Prahe. Prvou udalosťou bolo 14 bodov amerického prezidenta W. Wilsona, ktoré predložil americkému kongresu 18. januára 1918. V 10. bode svojho návrhu Wilson žiadal pre národy Rakúsko-Uhorska možnosť slobodného autonómneho vývoja. Druhou udalosťou bol kongres utlačaných národov Rakúsko-Uhorska, ktorý sa konal 8.-10. apríla 1918 v Ríme a zúčastnil sa ho aj M. R. Štefánek.

Pod dojmom týchto udalostí M. Hodža (ktorý vojenčil vo Viedni a mal pravidelné styky s tamojšími českými politikmi) uverejnil v českom časopise Venkov (14. apríla 1918) článok, ktorý bol výzvou i vyhrážkou otáľajúcim a nerozhodným politikom veličinám na Slovensku: "Či bude teda Slovenská národná strana reaktivovaná, to je otázka ťažká len pre formalistov. Ak nebude možná činnosť v rámci strany, potom bude nutná v inom rámci... Vodcovia strany však vedia, že čas mlčania blíži sa ku svojmu koncu."

Mlčanie bolo prelomené v máji 1918 – teda presne pred sto rokmi! Dňa 1. mája na robotníckom zhromaždení v Lip-tovskom Sv. Mikuláši rečnil Vavro Šrobár. Jeho reč nebola nijako mimoriadna. Nebola revolučná, ani buričská. Šrobár nechcel Rakúsko-uhorskú monarchiu rozbiť, chcel ju iba vylepšiť, reformovať. Po ňom však sa ujal slova predsedajúci zhromaždenia Ján Kusenda a narýchlo prečítal rezolúciu, ktorú zhromaždenie schválilo. V rezolúcii (ktorej hlavným autorom bol Vavro Šrobár) sa žiada priznanie samourčovacieho práva

i pre "národy Rakúsko-Uhorska, teda i uhorskej vetve česko-slovenského kmeňa."

Česká tlač hneď rezolúciu uverejnila (a po nej tak urobili i Národné noviny). Na Slovensku však rezolúcia nespôsobilá nijaký rozruch a pre verejnosť ostávala neznámou; dnes by sme povedali, že bola non-event - „skutok sa nestal“. Až po dvoch mesiacoch (27. júna) maďarské úrady zaviedli trestné pokračovanie proti zvolávateľom zhromaždenia.

Oveľa významnejšie a dôležitejšie stretnutie 25 vedúcich národných pracovníkov sa konalo v Turčianskom Sv. Martine 24. mája 1918. Tu vystupuje na scénu Andrej Hlinka vo svojej typickej póze nebojácneho muža činov. Váhajúcich a nesmelých politikov burcoval slovami: "Okolkovaním nedopracovali by sme sa nikdy k želanému cieľu."

Tu je doba činov. Treba sa nám určite vysloviť, či pôjdeme aj naďalej s Maďarmi, alebo s Čechmi. Neobchádzajme túto otázku, povedzme otvorene, že sme za orientáciu česko-slovenskú. Tisícročné manželstvo s Maďarmi sa nevydarilo. Musíme sa rozísť." Toto stanovisko bolo prijaté a Matúš Dula ho mal oznámiť "českému dejateľovi v Prahe."

A teraz sa už veci dali do pohybu. Hodža v Slovenskom týždenníku stále naliehavejšie urguje založenie Národnej rady. S podobnou výzvou vyšiel aj Juriga v Slovenských ľudových novinách, kde žiada vytvoriť "jednotné národné predstaviteľstvo, aspoň aký-taký výbor, ktorý by nás pred svetom predstavoval a v mene celého národa bez rozdielu náboženstva, stavu a strán ohovoriť a konať mohol." A napokon aj Robotnícke noviny pridávajú svoj súhlas a vyhlasujú, že stoja "na stanovisku vytvorenia Slovenskej národnej rady."

Keď sa Slovenská národná rada ako politický predstaviteľ slovenského národa konečne utvorila, nebolo to presne podľa úradných predpisov a legálnych požiadaviek. Za predohru jej založenia možno pokladať poradu, ktorá sa konala v Budapešti 12. septembra 1918 a ktorú zvolal Emil Stodola. Tu bol navrhnutý aj jej 12-členný výbor (4 národní, 4 ľudáci, 2 sociálni demokrati a 2 nestranní).

Ale keď sa Matúš Dula vrátil z Budapešti do Martina a referoval o výsledkoch porady, jeho turčianski a liptovskí priatelia mali svoje námietky a výhrady k zloženiu výboru. Výsledkom týchto rozhovorov bol obežník M. Dulu z 23. septembra 1918, v ktorom sa vyhlasuje fúzia Ľudovej strany s Národnou stranou, ako aj zloženie výboru Národnej rady. Neurčuje sa nijaké zakladajúce valné zhromaždenie, na ktorom by sa toto rozhodnutie schválilo a založenie Národnej rady a zvolenie jej výboru de jure potvrdilo. Na formality nebolo času a istú rolu hral aj strach pred dôsledkami a pred zásahmi maďarskej vládnej moci.

Zloženie Ľudovej Národnej rady je pozoruhodné nielen tým, kto sa v nej nachádza, ale ešte viac tým, kto sa do nej nedostal. Bol v nej: Matúš Dula (predseda), Karol A. Medvecký (tajomník), Andrej Hlinka, Ferdiš Juriga, Pavol Blaho, Metod Bella, Ľudovít Okánik, Cyril Kresák, Emanuel Lehotský, Vladimír Makovický, Ján Ružiak, Ľudovít Šimko, Emil Stodola, Ján Vanovič a Milan Žuffa. Nebol v nej Milan Hodža, Ivan Déer, Vavro Šrobár, Milan Ivanka, Anton Štefánek... nikto z mladej generácie a nikto z východného Slovenska.

V októbri 1918 sa už začali objavovať viditeľné znaky rozkladu Habsburskej monarchie. Dňa 16. októbra budapeštiansky parlament s dramatickým pátosom vyhlásil osamostatnenie Uhorska od Rakúska. V manifeste, v ktorom maďarská vláda oznamovala svoje rozhodnutie kráľovi Karolovi, sa hovorilo aj o národnostnej otázke, ktorá sa vraj bude riešiť v duchu Wilsonových zásad: "Štátnym občanom nemaďarského jazyka sa poskytne sloboda kultúrneho i hospodárskeho vývoja a zaručí sa im používanie ich jazyka v administrácii, školstve, v legislatíve a v samosprávnych orgánoch." Bolo to však primálo, neskoro a nie úplne.

Nasledujúceho dňa sa slovenskí predstavitelia Dula, Makovický a E. Stodola stretli s grófom Michalom Károlyim, ktorý bol vedúcim parlament-

(20. okt. bola nedeľa a v pondelok snem nezasadal). Tisza svojej odpovedi veľmi vášnivo polemizoval aj s tým, čo Juriga nesmel spomenúť. Česko-slovenský štát nazval "fantasmagóriou" a o Slovákoch hovoril ako o "našich slovenských bratoch", ktorí vraj "sú v prevažnej väčšine úplne verní a spokojní občania maďarského národného štátu... Slováci môžu stáť i na svojom národnom stanovisku, môžu predložiť požiadavky v mene Slovákov na území Uhorska a vyjde sa im v ústrety s najväčšou blahosklonnosťou. Slováci sa nechcú spájať s Čechmi, ktorých konanie veľká väčšina Slovákov v zime 1914-15 s najväčším rozhorčením odsúdila a ktorí trýznili slovenských vojenských zajatcov. Naši slovenskí spoluobčania odmietajú akéhokoľvek spojenie s týmito Čechmi."

Ale tento vábivý hlas už nikto na Slovensku nechcel ani počuť. Slováci sa rozhodli ísť vlastnou cestou. Národné noviny prinášajú dňa 24. októbra oznámenie o ustanovujúcom zhromaždení Slovenskej národnej rady, ktoré sa bude konať v T. Sv. Martine v stredu, 30. októbra 1918.

Vývoj na Slovensku znepokojoval nielen politikov v Budapešti, ale aj niektorých slovenských a českých politikov vo Viedni a v Prahe. Videli, že hýbateľmi udalostí na Slovensku sú starší konzervatívni politici, ktorí – i keď konajú pomaly – ale konajú, ako im to diktuje slovenské srdce a svedomie. A tak už tu sa začína boj o budúce Slovensko o jeho dušu, jeho národnú identitu.

Viedenská a pražská politika s hrstkou procesy citiacich Slovákov chceli silou mocou vysunúť do popredia svojich odchovcov z radov tzv. hlasistov. So Šrobárom to nešlo, lebo bol 14. augusta nakrátko uväznený v Czegléde (za účasť na oslavách Národného divadla v Prahe). Po prepustení z väzby zutekol do Prahy a odtiaľ do slovenských vecí zasahovať nemohol. Ich pozornosť sa teraz sústredila na Pavla Blahu.

Pavol Blaho bol popri Jurigovi druhým slovenským poslancom budapeštianskeho parlamentu. Z dôvodov, ktoré najlepšie poznal len on sám, hneď po vypuknutí vojny sa parlamentnej služby zriekol a od roku 1914 slúžil ako vojenský lekár v maďarskej armáde. Bol však na Slovensku známy ako „ablegát“ a tak jeho pražskí i viedenski ideoví spoločníci chceli, aby sa nechal pretlačiť do popredia ako ústrednú osobnosť, okolo ktorej sa zhromaždí budúci mocenský aparát rodiaceho sa spoločného štátu. Anton Štefánek z Prahy a Ivan Déer i Milan Hodža z Viedne so žiarlivosťou, ktorá hraničí s hrôzou, lamentujú nad tým, že "nečinnosť naša zavdala príležitosť Jurigovi k poslednému vystúpeniu na sne-me". Naliehajú na Blahu, aby on „vzal vec do rúk“. Ivan Déer mu píše (23. okt.): "Na Martinčanov nemožno sa spoliehať, treba teda vziať vec do rúk nám tu na západe, ktorí sme spojení s Viedňou a Prahou... Národná rada je nehybné teleso a ako poznáme pomery a ľudí, nežide sa ona ani do súdneho dňa... a preto sme vytvorili Akčný výbor."

V podobnom duchu píše Anton Štefánek Pavlovi Blahovi aj 24. októbra 1918: "Ponevadž Juriga není úplně spohľadlivý, musí náš Výbor predvčerom na byte Hodžovom zostavený, prevziať hlavnú agendu, už i preto, že Dula je ťarbavý a tiež nie je úplne spohľadlivý. Pred tromi týždňami bol v Prahe, ale od tej doby nevieme nič, čo robí. Všetky veci, ako pracujú. Akčný výbor bol Hodžom navrhovaný. Je v ňom Hodža, Déer, Kornel Stodola, Lehotský, Ty a ja... Ty ošvem musíš dať firmu, lebo bez poslanca by sme mnoho viery nemali."

Medzitým Český národný výbor v Prahe – bez ohľadu na Ľudovú Slovenskú národnú radu, alebo Hodžov Akčný výbor – vyhlásil dňa 28. októbra 1918 vznik česko-slovenského štátu. Ohlas podpísali štyria Česi (František Soukup, Antonín Švehla, Jiří Stříbrný a Alois Rašín) a jeden čechoslovák (Vavro Šrobár).

nej pozície a už vtedy sa rysoval ako nový predseda uhorskej/maďarskej vlády a položil mu otázku, či garantuje autonómiu národnostiam. Dostali zápornú odpoveď.

Dňa 17. októbra prehovoril v parlamente Štefan Tisza a svoju reč začal slovami: "Vojna je prehratá..." Ale ani v tejto osudnej chvíli nechcel pripustiť, že Maďari sú porazení a že porážku im spôsobila ich národnostná politika. Tvrdil: "Národnosti sme neutlačali a neutlačáme ich ani dnes." Pokiaľ ide o Slovákov, tí vraj vždy boli verní uhorskému štátu, bojovali hrdinsky bok po boku s maďarskými vojakmi a odmietajú spojenie s Čechmi. "Česko-slovenská otázka nejestuje; to nie je nič iného ako zlodejský pokus zo strany Čechov, ktorý nemá nijaké opodstatnenie. Česi tam nemajú čo hľadať."

V debate prehovoril aj gróf Albert Ápponyi (18. októbra): "V rámci národnej jednoty Uhorska sme ochotní úprimne vyhovieť oprávneným žiadostiam národností, ale dohoda, ktorá by oslabila územnú integritu alebo národnú jednotu Uhorska je neprijateľná... Jednota Uhorska a integrita jeho územia sú príkazmi, ktoré budú platiť, kým bude žiť čo len jeden Maďar."

Do takejto atmosféry slepoty a neochoty priznať vlastné chyby dňa 19. októbra 1918 zaznel v budapeštianskom parlamente prejav poslanca Slovenskej Ľudovej strany Ferdiša Jurigu. Bolo len prirodzené, že Ľudová strana – strana, ktorá na konci 19. storočia prebudila slovenský ľud z pasivity, bola jeho politickým vyjadrením v 20. storočí – bude aj vykonávateľkou toho epochálneho činu, ktorým národ nastúpi svoju novú a nádejnú cestu do budúcnosti.

V mene Slovenskej národnej rady a s odvolaním sa na samourčovacie právo národov, Juriga medzi iným povedal: "Nateraz mimo Slovenskej národnej rady nikto nemôže byť oprávnený, aby vo veciach týkajúcich sa politického polozenia slovenského národa, o ňom a bez neho rokoval, prípadne proti nemu rozhodoval... Všetky uznesenie, alebo vyznamenania, ktoré by sa zrodili bez pričinenia zhromaždenia slovenského národa, alebo z jeho stredu vyslaného orgánu, Slovenskej národnej rady, týmto vyhlasujeme za neplatné a pre slovenský národ nezáväznú... My stojíme stále pevne ako múry hradné. Žiadame samourčovacie právo na život a na smrť. S ním žijeme a s ním aj mrieme!"

Juriga v svojej reči nemohol otvorene hovoriť o odtrhnutí Slovenska od Uhorska a o spojení s Čechmi. Ale dôraz na samourčovacie právo implicitne sa dotýkal týchto skutočností. Jurigovi odpovedal dňa 22. októbra Štefan Tisza

Nikomu z nich ani na um neprišlo poslať aspoň telegrafickú správu o oslobodení aj "ľudu česko-slovenskému" na Slovensku, kde tiež prebiehal revolučný ruch. Na výzvu Slovenskej národnej rady sa v Turčianskom Sv. Martine už 29. októbra začali zhromažďovať delegáti slovenského národa. Pozvaných bolo asi 40, ale prišlo ich vyše 200 (väčšinou z Turčianskeho Sv. Martina a okolia). Prichádzali obozretne, mnohí z nich viac zo zvedavosti než z národnej povinnosti. O psychóze strachu svedčí aj to, že len polovička z nich mala dosť smelosti podpísať prezenčnú listinu.

Martinské zhromaždenie malo krátky ale veľmi rušný priebeh. Účastníci nevedeli nič o tom, čo sa odohralo 28. októbra v Prahe, ale čo sa dialo v zahraničí. Už 29. októbra večer a 30. októbra ráno sa konali predporady, aby hlavné zhromaždenie trvalo čím kratšie a skončilo prv, než by ho mohol slúžny zakázať, alebo maďarské vojsko rozohnať.

Zhromaždenie prebiehalo v dvorane Tatra banky a nekonali sa nijaké voľby Národnej rady, alebo výkonného výboru (ako to nesprávne tvrdia a opakujú mnohí kronikári). Zhromaždenie iba "ustálilo (t. j. schválilo) svoju 20-členovú Národnú Radu, ktorú oprávnilo doplniť sa novými členmi bez obmedzenia počtu." Podľa zápisnice na zhromaždení rečnil len Dula, Hlinka a Juriga. Medzi Hlinkovým a Jurigovým prejavom Samuel Zoch prečítal Deklaráciu, pripravenú na predporadách predchádzajúcej večer. Prítomní prijali Deklaráciu s veľkým jasotom a výkrikmi:

Sláva... Prisaháme... S tým stojíme i padáme...

Presné znenie takto nadšene prijatej deklarácie nepoznáme, lebo jej pôvodný text sa záhadne stratil. Vie sa len toľko, že zahrňovala požiadavku, aby Slovensko bolo zastúpené na Mierovej konferencii osobitnou delegáciou. Niektorí účastníci tvrdia, že obsahovala aj klauzulu, podľa ktorej po desiatich rokoch sa Slováci mali slobodne

rozhodnúť, či aj naďalej chcú žiť v spoločnom štáte s Čechmi, alebo žiť samostatne vo vlastnom štáte. Text, ktorý bol uverejnený v Národných novinách (č. 128B z 31. okt. 1918), bol niekoľkokrát pozmenený, hlavne zásluhou Milana Hodžu, ktorý prišiel do Turčianskeho Sv. Martina z Budapešti večer 30. októbra, keď už bolo po všetkom.

Následky týchto zásahov sú viditeľné v uverejnenom – pseudo-autoritativnom – texte. Vyhlásenie má síce titul Deklarácia slovenského národa, hovorí sa v nej o "našom snaživom a nadanom slovenskom národe" i v mene "slovenského ľudu", ale konfúzia sa objavuje už pri pomenovaní organizácie, ktorá deklaráciu vydala: dvakrát sa spomína Slovenská národná rada, raz o Národná rada slovenskej vetvy jednotného česko-slovenského národa a raz dokonca Národná rada česko-slovenského národa v Uhorskuobydleného. Podpisovatelia Karol A. Medvecký a Matúš Dula sa však identifikujú ako tajomník a predseda Slovenskej národnej rady! A korunou všetkého je objavná múdrosť, nad ktorou sa baľko Vajanský a ostatní memorandisti na martinskom cintoríne museli v hrobe obracať, vraj: "slovenský národ je čiastka i rečove i kultúrno-historicky jednotného česko-slovenského národa".

Martinské zhromaždenie a potrhánaplátaná deklarácia sú obrazom našej vtedajšej počítaťskej biedy a politického zmätku. To najkrajšie, čo sa dá o nich povedať je uznanie, že v poslednej minúte hodiny dvanástej sa odvážil prehovoríť – a tak ukázať, že ešte nevyhynul – utláčaný a ponižovaný národ doma. Ale politický význam Deklarácie je mikroskopický. Spolužitie s Čechmi bolo dohodnuté v Amerike Clevelandskou dohodou už v októbri 1915, spoločný štát Slovákov a Čechov bol medzinárodne uznaný západnými spojencami v lete 1918 a bol vyhlásený v Prahe 28. októbra.

Tragickou iróniou osudu bolo, že

v rokoch 1919-1938 sa Martinská deklarácia citovala na popieranie existencie slovenského národa a na zdiskreditovanie tých dôstojných podmienok spolužitia Slovákov s Čechmi, ktoré zaručovala Clevelandská a Pittsburská dohoda.

Smutným epilógom týchto pohnutých udalostí bol veľmi krátky politický život autorky Deklarácie, Slovenskej národnej rady. Vznikla v septembri 1918, v jej mene vystúpil na pôde budapeštianskeho parlamentu Ferdiš Juriga, zvolala zhromaždenie v Turčianskom Sv. Martine, na ktorom bola prijatá Deklarácia „neobmedzeného samourčovacieho práva na základe úplnej neodvislosti.“ Bola jediným revolučným orgánom národa pri jeho prechode z poddanstva do slobodného života. Očakávalo by sa, že ona prevezme do rúk vládnú moc na Slovensku a bude riadiť jeho osudy v nových politických súradniciach.

Nestalo sa tak. Podobne, ako dopustila nečlenom Rady zmeniť text a zmysel vlastnej Deklarácie, tak nedokázala uplatniť svoju autoritu a zaistiť si účasť na politickom živote povojnového Slovenska. Bez námietok a protestov sa prizerala, ako vládnú moc na Slovensku preberá Praha a zveruje ju svojim odchovancom. Dňa 10. decembra 1918 pražské Revolučné národné zhromaždenie odhlasovalo "zákon o mimoriadnych prechodných opatreniach na Slovensku." Bolo zriadené Ministerstvo s plnou mocou pre správu Slovenska, ktoré viedol žiačik prezidenta Masaryka, Vavro Šrobár. Jedným z prvých "opatrení" ministra Šrobára bolo rozpustenie Slovenskej národnej rady dňa 20. januára 1919.

Tak skončila štvormesačná existencia jednej rýdzo slovenskej organizácie.

Prichádza na um staré slovenské porekadlo:

Nie vždy si pochutná na pečených zemiakoch ten, kto ich vyťahoval z ohňa.

zamestnancom. To platí aj vo veľkých podnikoch. Zamestnávateľ preniesol zodpovednosť na bedrá zamestnanca. Dokonca vznikol precedens. Stačí, ak zamestnávateľ vyplatí iba 15% dohodnutej odmeny za 100% odvedenej práce. Právna nevyváženosť vedie k hrubej nespravodlivosti, a tým k oprávnenej nespokojnosti. Nerov-

Váha

nováha dotácií, miezd a kvality tovaru oproti rovnosti cien tovaru v spoločenstve štátov ohrozuje celú úniu. Nespokojnosť občanov smeruje k nespokojnosti s vládou.

Rovnováhu pred zákonom musia mať aj práva občanov. Neprimeraná, až slepá diskriminácia jednej skupiny obyvateľstva voči druhej skupine, je pre pokoj v spoločnosti bezpodmienečná. Človek, ktorý celý život pracoval, zo zárobku odvádzal do spoločnej kasy všetky odvody, má na staré kolená výrazne menší dôchodok ako odmalicka cieľavedome rodičmi a štátom pozitívne diskriminovaný nezamestnanec, nemôže byť spokojný a na vládu, ktorá to

Pouvažujme spolu...

Láska a nenávisť.

Dva pojmy, protiklady, protismery. Hoci úsmevne sa u nás dodáva, vraj protiklady sa priťahujú. Naozaj?

Existuje jasné vyjadrenie súhlasu: áno, nesúhlasu: nie. A ako často a ľahko sa dnes relativizuje! A od relativizovania s rozličným zámerným postojom sa zamýšľa už možné prekrúcanie skutočnosti...

V čom to väzí? S čím to súvisí?

Sú nám pojmy vsuktku jasné? Kde sa vlastne začína s pojmoslovím a jeho používaním? Predsa v rodine, v škole, v spoločnosti, teda tam, kde sme my ľudia spolu...

V súčasnej spoločnosti zaznievajú nezriedka aj medzinárodné pojmy. I zložené -fóbia či -filstvo. A mäťuco sa ich neraz podsúva. Človek má až tak ďaleko k človeku? Pojem láska k blížnemu, „agapé“, sa mení? Či nie je Svetlo SVETLO? Tma tmou? Kto je bližný vo Svetle?

Súhlas sa dá vyjadriť i sládkovičovskými, napríklad nemožno neľubiť. Podobne neradno nenávidieť.

Predkovia nemali – v súlade s dobovými výdobytkami – toľko smelosti na mätenie pojmov... Vyjadrovali sa uvážlivejšie. Aj úctivejšie! Zato dnes, ako je badateľné, si i 4. Božie prikázanie radšej nepripúšťame... |Nepozabúdame si ho pripomínať? Aj v označovaní čisto zaužívanými pojmami sa to zračí. Prečo? Aby sa potláčali city? Aby sa človek nebudaj úprimne neprejavil? Aby nemal v úcte miesto, kde patrí? Azda sa to nepatrí? „Nenosiť“? Nie je to práve „in“? Alebo predtým: eto ne pravda...?

Nuž zrejme tu sa to v používaní pojmov začína... Neupevnenosť v pomoch a v pojmosloví. Neupevnenosť v rodine. Neupevnenosť vo vzťahoch. Neupevnenosť v priestore.

Kam sa takto smeruje?

Smerujeme rozumovo rozumne sami, alebo davovo...? Dobrovoľne? Naprogramovane? Kam to vlastne smerujeme? Kde sa hodláme dostať? Vieme to? Uvedomujeme si to?

Nuž pouvažujme aspoň...

Odmalička nám naši dobrí rodičia stavali mantinely pre spravodlivosť. Dozvedeli sme sa, že najskôr Janko pomôže mravčekom a oni mu to vrátia, že sa popoluška postará o holúbkov a ony jej to oplatia. A naopak. Marfušu za drzosť potrestá deduško Mrázik. Príkladov o spravodlivosti, dobre a zle je v rozprávkach milión. A tak aj rozprávky a príbehy formujú malého človečička. Ak sa to podarí, je dobre. Dobro a zlo sú nerozlučné dvojčičky. Čo je však skutočne vážne a je na zamyslenie, platí to nie len v každodennom živote, ale aj v historických skúsenostiach. Nespravodlivo získaný prospech, na jednej strane je skôr či neskôr potrestaný. Ak nie pozemským súdom, tak Božím mlynom určite. Svedčia o tom honosné pamätníky nad hrobmi bossov podsvetia, neobjavené hroby ich druhov aj krivdy a tragédie na medzinárodnom poli.

Ak sa svojich priateľov, prípadne kolegov opýtate čo považujú za najväčší objav pre ľudstvo dozviete sa všeličo. Napríklad ihla, papier, šijací stroj, písmo, kompas, posteľ a podobne. Neverím, že sa nájde veľa takých, čo odpovie, že najväčší objav je - váha. Pritom váha, má pre ľudstvo nenahraditeľný význam a to vo všetkých významoch, podobách aj tvaroch tohto slova.

Vyváženosť je dôležitá už pri výchove dieťaťa. Ak rodičia príliš dbajú na ohľaduplnosť, ústupčivosť a prehnanú empatiu, z ich potomka vyrastie mäkký, nepriebojný, odstrkovaný, ľahko ovplyvniteľný, ustráchaný jedinec, ktorý bude prenasledovaný pocitom, že niekomu svojím výrokom či skutkom ublíži. A naopak. Prehnaná sebadôvera a zaslepenosť rodičov často opretá o materiálne či mocenské zázemie ľahko vedie k neprimeraným nárokom, čo sa samozrejme prejaví na ich deťoch. Súčasné spoločenské normy nepreferujú pravdivý obraz spravodlivosti. Hľadať vyváženosť vo výchove je ťažké aj preto, lebo na rodičovstvo nie je vyžadované žiadne vzdelanie. Rozhoduje zodpovednosť. Pre zodpovedného rodiča je hrozné už len pomyslenie na nevyváženosť vo výchove.

Sme každodennými svedkami nerovnováhy v našej spoločnosti. Sebecký podnikateľ často nehľadá na oprávnené nároky svojho zamestnanca, sám si však nárokuje na jeho bezhraničnú poslušnosť a dokonca aj vďačnosť, že ho zamestnáva bez akýchkoľvek zodpovedností. Oprávnené nároky nie sú definované. Žiaden zákon nedefinuje primerané náklady, primeraný zisk, vyvážené náklady, ani percento zo zisku vyplatené

Slovensko - český, išlo by zjavne o zázrak. Niečo také je proste nemyšliteľné. Ani vtedy to nedokážeme, ak sa akcia koná na Slovensku a celkom v našej ržii. Aj tu je zjavná ruka prišliapnutých pra pra pra prarodičov. My sme proste už takí, povedala by moja známa.

Pritom je to až škôlkarsky jednoduché. Platí overené, osvedčené, pragmatické pravidlo - reciprocita. Pre menej chápaných - ja pre teba urobím čo chceš, ak mi ty oplatiš rovnakou mincou. Táto axioma platí vo všetkých vzťahoch. Musí byť zakotvená v každom vzťahu. Ústnou dohodou počnúc a medzinárodnou zmlouvou končiac. Kam sa radíme my? Ako vyzerá reciprocita rodiča – deti, zamestnávateľ – zamestnanec, štát – občan, Slováci – Česi; Slováci – Maďari; Slovenská menšina v zahraničí – zahraničná menšina na Slovensku. Sú vzťahy vyvážené? Sú recipročné? Ak nie, kto je zodpovedný. Akákoľvek odchýlka od rovnováhy je hodna zamyslenia sa a hľadania nápravy. Ak jedna strana dáva viac ako žiada, je veľkorysá, ale ak žiada výrazne menej ako by v rámci reciprocit mala, je hlúpa. Ak sa tak deje na úkor rodiny, občanov, štátu, je treštuhodne nezodpovedná.

RENÉ PAVLÍK
člen združenia Rastic

KULTÚRA

Dvojtyždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o.
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *Teodor Križka* – Cena jedného čísla je 1.50 € – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronickú adresu: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko pfredplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164,

820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciam. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: kultura@orangemail.sk – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk – ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

„A rytieri spia a spia a spia“ dorozprávala mamička povest’.

Vojtík ležal, potuteľne sa usmieval, no oči mal zavreté. Tak si mamička myslela, že zaspáva. Už sa chcela postaviť, keď sa Vojtech z ničoho nič ozval:

„Mami, mne sa ešte nechce spať...“

Mamka sa usmiala.

„Tak si ešte čítaj.“

„Ale veď tí rytieri spia,“ pokrútilo hlavou osemročné dieťa.

Mamičku to trocha zarazilo. No len trocha.

„Ale ty nie si rytier,“ zasmiala sa.

Vojtík sa posadil a vyceril zuby vo svojom milom úsmeve:

„Som, mamička. Aj ja som rytier spod Sitna! Z Piargu! Musím zachrániť našu zem pred nebezpečenstvom!“

„To som ti mala čo povedať... Najprv sa na to predsa len radšej vyspi, ty malý rytierik.“

„Ja som už veľký!“

„No-no...“

„A vieš čo, mamička? Ja som taký rytier, čo sa už zobudil... idem sa chytiť činu. To vravel tatko včera, že sa musí chytiť činu, tak aj ja idem na to.“

„Vieš ty čo? Ešte si niečo prečítaj, potom sa pomodlíme, a hop spinkať. Zajtra ráno môžeš začať zachraňovať...“

Vojtechovi to prišlo smiešne, no navela predsa strčil nos do knihy.

Dnes, v studený februárový deň, si na toto spomenul, keď čakal na vlak v Bratislave. Už má o niečo viac než osem rôčkov. Podupkáva o zem a fajčí jednu cigaretu za druhou. Akurát tú knižku má so sebou, bude si čítať vo vlaku. Čo to v tom kufri ešte mám? Chlieb, salámu...ponožky, no...radšej to otvorím a pozriem sa, vravel si v duchu Vojtech. Nahmatal vo vrecku kľúčik a chystal sa, že kufor otvorí.

„Dobré ráno, pán profesor!“ - začul nejaké rozveselené hlasy. Chcel sa pozrieť, kto to je, no najprv sa, Vojtech, treba ukloniť, ako to máš vo zvyku. Tak sa uklonil, a potom sa pozrel, komu. Lenže, nech to hus pečená kopne, zafúkal vietor.

„Prepánakráľa, klobúk!“ zhíkol pár, dáma a pán, naraz a pán ten profesorský klobúk pristúpil, aby už nelietal. Pán sa poň zohol a podával ten klobúk, taký poskákaný, Vojtechovi. Ten sa len usmial a odzdravil. A klobúk vzal do ruky, čo už. Dáma s pánom čakali, či im niečo povie, no keď sa nič nedialo, zase pozdravili a pokračovali v ceste. Vojtech klobúk oťapkal rukou, dal si ho opäť na hlavu a kľúčik od kufra radšej skryl naspäť do vrecka.

Ako rytier spod Sitna... kto to kedy videl! Rytieri sú odvážni, jazdia na koňoch a tasia meč. Ja chvíľami ledva idem, a ešte ten chlad... kto to len mohol byť, tí dvaja?

Keby to nebolo smutné, tak by sa bol nad sebou Vojtech rozosmial. Jeho, čo nerozozná pre slabý zrak teraz ešte niekedy ani ľudí, nedoliečeného, pošlú na ta-kú cestu do Nemecka! Popravde povedané, pošlú... Vojtech sa roz-hodol ísť sám. Odpovedať na jedno nemecké pozvanie. Ale ostatní ho povzbu-

dzovali, nevyvlečú sa z toho. Id’ si, id’, povedz všetkým možným aj nemožným, a keď to bude potrebné, aj tomu ich nabubrelému funkcionárovi Hitlerovi, čo treba. Chod’ do tej jamy levovej... keby mi aspoň povedali, čo tam mám robiť. Nuž, nechali to na teba, Vojtík. Ako pravý rytier budeš vymetať reštaurácie a kaviarne. Hľadať styky na vyššie miesta. Okukovať, fajčiť.

ZOJA BRHLÍKOVÁ

na otázku, vraj, čo je lepšie – nacisti či komunisti. Keď ťa má uhryznúť pes, biely alebo čierny, ktorého si vyberieš, znela odpoveď. Huuuu... napokon sa Vojtech odhodlal začať rozhovor.

„Rád by som hovoril o hospodárskych otázkach,“ usmial sa.

Keby to bolo na ňom, tak utečie. Čo ma tu drží?

„Čo sa týka vášho

Vtom sa Nemci zarazili, pohrdavé úsmevy zmizli a obaja sa pozreli na seba.

„Ale to je zaujímavé, čo vravíte. To by ste mali povedať na ausse- namte,“ riekol jeden nečitateľným tónom hlasu.

Druhý prikývol.

„Môžete ísť s nami na ausse- namt? Vaše informácie budú veľmi

vidno na klobúk. Niežeby sa zaň hanbil, to teda nebola Vojtechova črta. No nerád videl nových spoločníkov našťavaných. Všetkým keď mu ho na ausse- namte odložia, bude po starosti. Zatiaľ to vyzeralo, že by nemal mať Vojtech obavy, dokonca mu povedali, že o kufor, ak nejaký má, sa starať nemusí, pošlú mu ho k vlaku. No toto...

Tí dvaja nechali Vojta chvíľu čakať v aute, potom ho zase viezli, a potom bola už taká tma, že naozaj nebolo skoro nič vidno. Konečne mohol vystúpiť z toho auta, vošiel s tými národnými socialistami do akejsi budovy, rýchlo, rýchlo, vystúpili po viacerých schodoch. To je ten ausse- namt, vravel si Vojtech. Zastali pred dverami, akýsi šuchotavý chlapík, ktorý sa k nemu prihnal, vzal mu kabát, obzrel si ten nepríjemný klobúk, a aj ten mu vzal. Vojtech si po klobúku spomenul na detské modlitby, čo ho mamička učila, keď ešte nedočiahol na kľučku od dverí. A zas – ako vtedy - vedel, že sa niet čoho báť. Ježiško je pri mne. Skúsi kľučku. Áno, Vojtech, už dočiahneš. Stlač a vojdí dnu.

Oslapilo ho žiarivé svetlo rozbiehajúce sa z niekoľkých lustrov. Skoro nič nevidel, teraz pre zmenu pre to svetlo. Ale začul hlas. Nie, toto nebude ausse- namt, Vojto. Ten hlas pozná Vojtech predsa veľmi dobre z rádia.

Pred ním stál Adolf Hitler. A vôkol akísi jeho papaláši.

Kancelár sa pozdravil s Vojtechom. Ten si len tak v mihu spomenul, že niektorí hovorili o fascinácii, čo z Hitlera vychádza.

Fascináciu – Vojtech tam nič takého nevidel. On toho vôbec videl málo. Treba však uznať, že na videnie tam toho naozaj málo bolo. Pred Vojtechom stál človek s úplne prázdny výrazom tváre a očí. Ktovie, kde sa vzali reči o fascinácii... Tiež si Vojtech uvedomil, že tento Rakúšan prenasleduje kňazov, Židov, komunistov, černocho, že si nectí ani chorých, mrzáčikov... a ako sa skoro všetci politici napriek tomu pred ním plazia; je to najmocnejší človek v Európe.

„Je to pravda, že slovenský ľud chce naspäť k Maďarsku? Každý mi to takto zatiaľ predkladal,“ hovoril do tých Vojtechových úvah kancelár.

„Žiaden Slovák si to nepraje,“ riekol Vojtech udivujúco pevne. „Slováci chcú svoj štát v zväzovej Česko-slovenskej republike. Tak chcú uplatniť svoje národné i sebaurčovací práva. Obidva štáty, Česko i Slovensko, by boli rovnoprávnou zložkou zloženého štátu.“

Tak. A hotovo. Rozlúčil sa s Hitlerom, na ktorého už bolo viac vidieť a vyšiel von.

Zavrel za sebou dvere.

Zoskočil z koňa, sňal si prilbu a schoval meč.

POZNÁMKA

Priama reč z konca poviedky je parafráza zdroja Kubík, K.: Skon zavrnutého muža. Elektronická verzia, str. 60

Symbolika rytierov spod Sitna je prevzatá zo zdroja Bor, J. E.: Vojtech Tuha. Úvod do života a diela. Martin 1940

Rytier spod Sitna

Kresba: Zoja Brhlíková

O chvíľu už nasadal. A išiel. V Berlíne hodil kufor do akéhosi hotela a poďho telefonovať. Asi čosi vytelefonoval, lebo už o chvíľu ho bolo vidieť, ako sa náhli do kaviarne. Vyfajčil tam dve cigarety, no nič sa nedialo. Tak šiel do ďalšej kaviarne, a ešte do ďalšej, a ešte ich niekoľko obehlo. Nič. Tak sa vrátil do prvej.

Úha, pár ľudí tu pribudlo.

Prisadol si k dvom chlapom. Tí sa pohrdavo pozreli na poskákaný klobúk, hoci až tak strašne zas nevyzeral.

Hľadeli chvíľu na seba navzájom. Vojtech sa bál, naozaj bál.

Spomenul si, ako predseda Vojtovej strany odpovedal komusi

hospodárstva, ani nie je o čom hovoriť,“ uškrnul sa nacisti.

„A čo tak napríklad otázka Devína? Vždy patril Česko-Slovensku... pravda, už nám bolo povedané, že z toho kopca možno strieľať na Viedeň, preto patrí k Nemeckej ríši...“

„Česko-Slovensko, teda aj Slovensko, má predsa stále značnú rozlohu...“ vravel Nemeck, ani čo by bol Vojtech nejaký žiačik.

Vy darebáci, chcelo sa Vojtovi povedať, no zahryzol si do jazyka.

„Minulý rok, 1938, sme boli obratí o naše južné územia, a teraz sa bojíme, že budeme privtelení zase k Maďarom. Všetko k tomu speje.“

zaujímavé. Boli sme presvedčení, že obnovený uhorský štát je to, po čom Slováci so zlými skúsenosťami z Česko-slovenskej republiky túžia.“

„V poriadku, ideme na ausse- namt,“ vyhrkol náš Vojtech, ani sám nevedel, prečo tak rýchlo.

Asi bol rád, že sa veci pohli. Ausse- namt... to bude asi ministerstvo zahraničia... prepánajána, čo to tí Nemci o nás vraveli? Že chceme návrat Uhorska? To majú asi od maďarských politikov.

Nemci pojali Vojtecha medzi seba, posadili ho do svojho auta, dokonca sa naňho usmiali. Vo februári sa však stmieva rýchlo, Vojto už nerozoznával, kade a kam smerujú. Potešil sa, že nie je až tak